

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

**Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет**

Кафедра економічного аналізу і фінансів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
ступеня бакалавр

здобувача **Риги Вікторії Василівни**

(ПІБ)

академічної групи **072-20-2 (денна форма навчання)**

(шифр)

спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**

(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми **«Фінанси, банківська справа та страхування»**

на тему **«Вдосконалення кредитної політики банку щодо сприяння розвитку зеленої економіки (на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»)»**

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	проф. Соляник Л.Г.			
Рецензент	Шибря І.Б.			
Нормоконтролер	Федорова О.Г.			

Дніпро
2024

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

економічного аналізу і фінансів

(повна назва)

Д.С. Букресва

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2024 року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня бакалавр**

здобувачу **Ригі Вікторії Василівні** академічної групи **072-20-2**
(прізвище, ініціали) (шифр)

спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**
(код і назва спеціальності)

на тему: **«Вдосконалення кредитної політики банку щодо сприяння розвитку зеленої економіки (на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»)»**

затверджену наказом ректора НТУ "Дніпровська політехніка" від **31.05.2024р. №515-с**

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет роботи, методи, наукова та практична цінність, апробація результатів, публікації, структура роботи	20.05.2024- 22.05.2024
Розділ 1	Теоретичні основи зеленого банкінгу	23.05.2024- 30.05.2024
Розділ 2	Аналіз кредитної активності банківської системи України	31.05.2024- 07.06.2024
Розділ 3	Вдосконалення механізму зеленого кредитування в банківській системі України	08.06.2024- 16.06.2024
ВИСНОВКИ		17.06.2024- 18.06.2024
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до захисту	19.06.2024- 23.06.2024

Завдання видано

(підпис керівника)

Л.Г. Соляник

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання 06.05.2024 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 24.06.2024 р.

Завдання прийнято до виконання

В.В. Рига

РЕФЕРАТ

Рига В.В. – Вдосконалення кредитної політики банку щодо сприяння розвитку зеленої економіки (на прикладі АТ КБ «ПриватБанк») – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота рівня бакалавра ОП «Фінанси, банківська справа та страхування» за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. – Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро, 2024.

У кваліфікаційній роботі досліджено наукові засади зеленого банкінгу та зеленого фінансування, основні нормативні вимоги щодо регулювання кредитної діяльності сучасного банку та її оцінювання.

Проаналізовано стан, тенденції та перспективи розвитку кредитної діяльності та банківського «зеленого» сектору по системі банків України. Оцінено ефективність кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк». Виконано прогнозування кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за економіко-математичними методами з кількісною оцінкою впливу кредитного портфеля банку на його чистий прибуток .

Обґрунтовано заходи з активізації діяльності банку щодо фінансування екологічних проектів.

**ЗЕЛЕНИЙ БАНКІНГ, ЯКІСТЬ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ,
СТАНДАРТИЗОВАНІ КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ КРЕДИТНИХ ЕКО-ПРОЄКТІВ**

ABSTRACT

Riga V.V. – Improving the bank’s credit policy to promote the development of a green economy (based on the example of JSC CB «PrivatBank») – Qualification work as a manuscript.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 072 Finance, Banking and Insurance. – Dnipro University of Technology, Dnipro, 2024.

The qualification work examines the scientific foundations of green banking and green finance, the main regulatory requirements for regulating the lending activities of a modern bank and its evaluation.

The state, trends and prospects for the development of lending activities and the green banking sector in the Ukrainian banking system are analyzed. The effectiveness of the credit activity of JSC CB «PrivatBank». Forecasting of the loan portfolio of JSC CB «PrivatBank» by economic and mathematical methods with quantitative assessment of the impact of the bank's loan portfolio on its net profit is carried out.

Measures to intensify the bank's activities in financing environmental projects are substantiated.

**GREEN BANKING, QUALITY OF THE BANK'S LOAN PORTFOLIO,
STANDARDIZED CRITERIA FOR SELECTING ECO-FRIENDLY LOANS**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ «ЗЕЛЕНОГО» БАНКІНГУ.....	7
1.1. Сутність «зеленого» фінансування та роль зеленого банкіну в його формуванні й розвитку.....	7
1.2. Методичні підходи до оцінювання ефективності кредитної діяльності банку щодо фінансування екологічних проектів....	14
1.3. Перспективи розвитку зеленого банкіну в контексті світового досвіду.....	20
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ АКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	29
2.1. Стан та тенденції розвитку кредитної діяльності по системі банків України та її роль у розвитку «зеленого» фінансування	29
2.2. Аналіз стану банківського «зеленого» сектору.....	42
2.3. Аналіз ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк».....	53
Висновки до розділу 2.....	67
РОЗДІЛ 3 ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗЕЛЕНОГО КРЕДИТУВАННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	70
3.1. Прогнозування кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за економіко-математичними методами.....	70
3.2. Обґрунтування заходів з активізації діяльності банку щодо фінансування екологічних проектів.....	79
Висновки до розділу 3.....	90
ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96

ВСТУП

Актуальність теми. Основна ідея зелених фінансів — це абсолютна завершеність головної ідеї сталого розвитку. Світовий досвід використання зеленого фінансування свідчить про його позитивний вплив на економіку та екологію країни, що сприяє покращенню життєвого рівня населення, тоді як в Україні він лише на початковому рівні. Наразі в Україні найбільші екологічні проблеми залишаються невирішеними навіть за інших умов нестабільності: дефіцит чистої питної води, глобальне потепління та зміна клімату, посухи та лісові пожежі; серед проблем України — збільшення кількості побутових та промислових відходів та забруднення атмосферного повітря, серед проблем безпосередньо міст, сіл та селищ — збільшення кількості побутових та промислових відходів. Крім того, екоцид, який Росія проводить проти України під час війни, непоправно забруднює водойми та ґрунти України, руйнуючи важливу енергетичну інфраструктуру. Так, збитки від забруднення повітря в грошовому еквіваленті вже досягли близько 994 млрд. грн.; ґрунтів і землі — понад 12 млрд. грн. Внаслідок ракетних ударів знищено 40 українських нафтобаз, через пожежі в атмосферу викинуто понад 499 тис. тон отруйних речовин. Тому інвестиції в розвиток «зеленої» економіки, насамперед відновлювальної енергетики відіграють важливу роль у повоєнній відбудові економіки України та досягненні цілей сталого розвитку й відповідних змін клімату. Орієнтація країни на впровадження екологічних програм вимагає залучення значних "зелених" інвестицій, що передбачає використання різноманітних фінансових інструментів мобілізації капіталу, серед яких особливо значима роль належить банківській системі через розбудову механізму «зеленого» банкінгу, який потребує постійного вдосконалення.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз стану й перспектив розвитку кредитної активності по системі банків України та АТ КБ «ПриватБанк»; розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення

механізму «зеленого» банкінгу як важливої складової кредитної діяльності банків.

Для досягнення поставленої в роботі мети вирішено такі науково-практичні задачі:

- узагальнено науково-методичні підходи щодо визначення сутності «зеленого» фінансування та «зеленого» банкінгу, оцінювання ефективності кредитної діяльності банку щодо фінансування екологічних проектів;

- проаналізовано стан, тенденції та перспективи розвитку кредитної діяльності та банківського «зеленого» сектору по системі банків України;

- оцінено ефективність кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк»;

- виконано прогнозування кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за економіко-математичними методами;

- обгрунтовано заходи з активізації діяльності банку щодо фінансування екологічних проектів

Об'єктом дослідження є процеси аналізу й прогнозування кредитного портфеля комерційного банку в умовах невизначеності воєнного стану.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти оцінювання та прогнозування кредитної діяльності по системі банків України з акцентом на АТ КБ «Приватбанк».

Методи дослідження. Методологічною базою є сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження, зокрема діалектичний підхід до визначення причинно–наслідкових зав'язків між явищами та процесами в банківській сфері, системний підхід до вивчення сутності кредитної діяльності та «зеленого» банкінгу. Для аналізу сучасного стану кредитної діяльності банків та її прогнозування використовувалися методи аналізу й синтезу, індукції й дедукції, аналогії й екстраполяції, узагальнення, методи фінансової статистики для формування інформаційної бази щодо стану кредитної діяльності банків та її аналітичного опрацювання; економіко-математичні методи.

Інформаційною базою дослідження є теоретичні та науково-практичні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавство України, нормативні документи та статистичні матеріали Національного банку України, статистичні показники діяльності банків України, матеріали Асоціації українських банків, бухгалтерська та фінансова звітність АТ КБ "Приватбанк".

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані висновки та пропозиції щодо прогнозування кредитного портфеля банку та вдосконалення механізму «зеленого» банкінгу можуть бути використані в роботі банківських установ.

Особистий внесок автора. Кваліфікаційна робота є самостійною науковою працею. Всі результати, викладені у роботі, отримані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження та їхнє практичне значення доповідалися на міжнародній конференції для студентів та молодих науковців в рамках реалізації проекту ERASMUS Jean Monnet LS: EU Market of Financial Innovations and Unemployment in Financial Sector «Ринок фінансових інновацій та безробіття ЄС: тенденції, виклики та перспективи». (м. Дніпро, 24-26 квітня 2024 р.). Банківське «зелене фінансування» як інструмент повоєнного відновлення.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів і висновків; загальний обсяг сторінок становить 100 сторінок. Робота містить 20 таблиць, 27 рисунків, список використаних джерел із 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ «ЗЕЛЕНОГО» БАНКІНГУ

1.1. Сутність «зеленого» фінансування та роль зеленого банкінгу в його формуванні й розвитку

Україна є учасницею ключових міжнародних угод, спрямованих на вирішення проблем, обумовлених екологічними/кліматичними викликами. Відповідно до Паризьких домовленостей 2015 року [1]. Для забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку Україна приєдналася до глобального процесу, обравши 17 Цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 року своїми орієнтирами для розроблення прогностичних і програмних документів та законодавчих актів [2].

Стале фінансування є одним із важливих факторів сталого розвитку економіки макро- та макrorівнів. Наразі НБУ визначено дії зі створення надійних, передбачуваних та стабільних регуляторних засад для розвитку в країні сталого фінансування із зазначенням конкретних часових меж та з урахуванням необхідності забезпечення послідовності та адаптації банківської системи та небанківських фінансових установах до змін. Формування та розвиток «зеленої» економіки призвело до виникнення нових фінансових категорій, таких як «зелені» фінанси, «зелений» банкінг, «зелені» кредити, «зелені» облігації, які відображають специфічні фінансові інструменти, що застосовуються в інвестиційних проектах, пов'язаних із «зеленою» економікою.

У сучасному українському законодавстві відсутнє чітке визначення терміну «зелені фінанси», оскільки ця концепція тільки починає формуватися в контексті України. «Зелені» фінанси грають важливу роль як цільове фінансування, спрямоване на стимулювання «зеленого» зростання. Це пов'язано з тим, що «зелене» зростання представляє собою нову модель економічного розвитку, яка об'єднує аспекти екологічної та економічної сфер. Для реалізації цієї моделі потрібна підтримка фінансової системи, що

відповідає вимогам капіталовкладень в галузі економіки та є належною для здійснення процесу «екологізації» економіки. [3].

"Зелені" фінанси у вузькому значенні – це сукупність фінансових продуктів і послуг (таких як "зелені" кредити, кредитні карти або "зелені"облігації), розробка, виробництво і використання яких спрямовано на зниження екологічних і кліматичних ризиків розвитку. Це фінансування проектів і програм у сфері збалансованого природокористування, випуск екологічних товарів і послуг, розвиток низьковуглецевих технологій і зниження викидів парникових газів [4]. В широкому розумінні «зелені» фінанси - це «екологічно відповідальні інвестиції», що потребують підтримки через державне фінансування й активного управління ризиками екологічного сектору у всій фінансовій системі [5].

Отже, цілями «зеленого» фінансування є не лише дотримання доходу інвестором, але й створення позитивних соціальних змін, зниження негативного впливу на навколишнє природне середовище, відповідність етичним нормам. Досягнення цих цілей можливо завдяки поєднанню всіх джерел фінансування (державні і приватні, внутрішні і міжнародні) як традиційних, така і не традиційних.

Головним нормативним документом для «зелених» фінансів є Податковий кодекс України, який виступає головним важелем контролювання надходжень до екологічного податку [6].

Всі "зелені" фінансові продукти доцільно поділити на чотири базові групи:

- роздрібні фінанси ("зелена іпотека", "зелені" кредити на придбання житла, "зелені" кредити на будівництво комерційної нерухомості, "зелені" кредитні картки, "зелені" автокредити);
- корпоративні/інвестиційні фінанси (фінансування "зелених проектів", "зелені" венчурний і приватний капітали, технологічний лізинг і карбонові фінанси);

- управління активами (фіскальний або казначейський фонд, екологічний фонд та низьковуглецевий фонд, "зелені" облигації, фонд на випадок стихійного лиха);

- страхування (автострахування, вуглецеве страхування, страхування від катастроф, "зелене" страхування).

З точки зору класифікації ці групи умовно представляють різні сектори фінансової системи, а саме – банківський сектор у частині кредитування, сектор державних фінансів – через сформовані фонди, страховий сектор і сектор суб'єктів господарювання [7].

Для успішного розвитку "зелених" фінансів необхідно чітко визначити їх основні компоненти. Джерела фінансування можуть бути розподілені за рівнями економічної системи: національний і міжнародний, з урахуванням соціальних і екологічних аспектів. На національному рівні слід виокремити також локальний рівень, а на міжнародному – регіональний, наприклад, європейський, де діють власні правила для забезпечення сталого розвитку та фінансування відповідних заходів. На національному рівні фінансування включає стимулювання податкових реформ, дотримання податкової дисципліни та митного регулювання. В умовах обмежених бюджетних ресурсів та зростаючої привабливості "зеленої" економіки українські підприємства змушені шукати альтернативні фінансові інструменти для інвестицій у "зелені" проекти. Дослідження міжнародного досвіду "зеленого" інвестування дозволяє впроваджувати в українську економіку такі відомі фінансові інструменти, як банківське кредитування "зелених" проектів, фінансування під гарантії експортно-кредитних агентств або під приватне страхування кредитних ризиків, а також підтримку міжнародних фінансових установ, таких як Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), Європейський інвестиційний банк (EIB) та Світовий банк. Серед популярних інструментів також можна виділити "зелені" облигації та фінансування з участю ЕРС-контракторів, які використовуються для реалізації інвестиційних проектів у сфері відновлюваної енергетики, оскільки вони беруть

на себе повну відповідальність за будівництво об'єктів "під ключ" і покривають всі інвестиційні ризики [8].

Ключовим інструментом «зеленого» фінансування стає «зелений» банкінг, який є специфічною, екологічно спрямованою сферою в банківському бізнесі, що стимулює застосування екологічно-безпечних технологій та здійснення екологічних проєктів на принципах екологічного та соціального фінансування [9].

Механізм «зеленого» банкінгу включає дві складові (рис.1.1).

Рис.1.1 – Складові механізму «зеленого» банкінгу

Зовнішній «зелений» банкінг є економічною часткою в екологічному механізмі вітчизняної екологічної політики і виступає ефективною та перспективною складовою «зелених» фінансів [10].

Необхідно зауважити, що «зелений» банкінг зі специфічним інструментарієм та банківськими продуктами знаходиться на стадії формування, а фінансові інструменти, задіяні в українській банківській системі потребують аргументованого відбору та вдосконалення (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Характеристика фінансових продуктів механізму забезпечення «зеленого» банкінгу в Україні [11]

Фінансовий продукт	Характеристика «зеленого» фінансового продукту
«Зелені» позики на комерційне будівництво	Пріоритетне кредитування надається компаніям, що будують будинки, які менше споживають енергії, продукують відходів та забруднення порівняно з традиційними
Позики на енергомодернізацію будинків	Банки пропонують клієнтам нижчу ставку, яка мотивує домогосподарства до встановлення новітніх енергоощадних технологій та систем, що використовують відновлені джерела енергії. Для цього різні банки співпрацюють з виробниками та постачальниками таких технологій, а також екологічними громадськими організаціями
Зелені іпотечні кредити	Банки пропонують нижчі відсоткові ставки клієнтам, які купують нові енергоефективні будинки та / або інвестують у модернізацію, енергоефективні заходи. Банки також можуть пропонувати покриття витрат на перехід будинку із використання традиційної на зелену енергію
Зелені автокредити	Пріоритетне кредитування надається компаніям, що будують будинки, які менше споживають енергії, продукують відходів та забруднення порівняно з традиційними
Зелені банківські кредитні картки	Власники кредитних карток, погоджуються робити пожертви екологічним громадським організаціям біля 0,5% від кожної покупки, переказу, тощо

Наведені фінансові інструменти механізму «зеленого» банкінгу поступово впроваджуються на українській банківський ринок. Наприклад, зелені позики та енергоефективні кредити, проте і їхнє використання потребує вдосконалення. Наразі в Україні діє недосконале законодавство стосовно застосування інструментів пільгового «зеленого» кредитування та держаного гарантування кредитних ризиків під «зелені» кредити, що стримує швидкий та ефективний розвиток «зеленого» фінансування.

1.2. Методичні підходи до оцінювання ефективності кредитної діяльності банку щодо фінансування екологічних проектів

Кредитна діяльність банку – це комплексний процес із реалізації кредитних операцій із метою отримання прибутку, результатом якого є створення та розміщення на ринку кредитної послуги.

Обсяг і структура кредитного портфеля банку визначаються такими чинниками [12]: розмір банку (капіталу); правила регулювання банківської діяльності; офіційна кредитна політика банку; досвід і кваліфікація менеджерів; рівень дохідності різних напрямів розміщення коштів.

Кредитна політика передбачає розробку й запровадження сукупності заходів для організації ефективного кредитування в банку [13]. Особлива роль належить управлінню кредитними ризиками банку. Рівень кредитного ризику, визначається залежно від ступеня диверсифікації кредитного портфеля, концентрації заборгованостей груп чи контрагентів у портфелі, частки прострочених кредитів, ліквідності забезпечення, достатності резервів [14]. Величина кредитного ризику є мінливою величиною, тобто може змінюватися в часі. З огляду на можливість виникнення загрози втрат ліквідності та капіталу банку (особливо і теперішніх складних кризових умовах в економіці) правлінням НБУ прийнято Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [15], яке приділяє виняткову увагу регулярній процедурі визначення рівня кредитного ризику на основі розрахунку пруденційних нормативів кредитного ризику банку для отримання його адекватних оцінок та подальшого дієвого управління.

Таким чином, діяльності банку притаманна сукупність пов'язаних між собою ризиків, найбільшим з яких є кредитний. Ризики кредитного портфеля можуть спричинити втрату банком частини ресурсів внаслідок недоотримання доходів, збільшення витрат або понесення збитків під час кредитної діяльності, тому вимагають певних заходів з їх мінімізації та нейтралізації [16].

Необхідно акцентувати увагу на тому, що планування післявоєнної відбудови економіки України має бути «зеленим». Повоєнне відновлення зруйнованої інфраструктури, промисловості та житлових будинків, створення нової декарбонізованої економіки повинно відбуватися відповідно до принципів Європейського зеленого курсу. За цих умов «зелена» банківська система стає важливим інструментом механізму зеленого фінансування, що передбачає запровадження нової екологічної філософії банківської діяльності та нової бізнес-моделі банку у майбутньому. Використання «зеленого» банкінгу сприятиме формуванню механізму фінансових стимулів для активізації використання ресурсозберігаючих «зелених» технологій й продуктів для зменшення шкоди навколишньому середовищу на основі екологічного та соціально відповідального фінансування. Тому важливо дослідити методи оцінювання кредитної діяльності банків з урахуванням специфіки «зеленого» банкінгу в Україні.

Основними характеристиками зеленого банкінгу в Україні є:

1. Зелене кредитування: Банки пропонують кредити на вигідних умовах для фінансування проектів, що знижують екологічне навантаження, таких як встановлення відновлюваних джерел енергії, енергоефективні проекти, модернізація підприємств для зменшення викидів та забруднень.

2. Зелені облігації: Українські банки випускають зелені облігації, залучаючи кошти для фінансування екологічних проектів. Це дозволяє інвесторам сприяти сталому розвитку, отримуючи водночас прибуток від своїх інвестицій.

3. Екологічні інвестиційні фонди: Банки створюють та керують інвестиційними фондами, які спеціалізуються на екологічно відповідальних компаніях та проектах. Це дає можливість інвесторам підтримувати зелений бізнес і отримувати прибуток від зростаючого сектору.

4. Фінансування енергоефективності: Банки надають фінансову підтримку для проектів, спрямованих на підвищення енергоефективності в

житловому та комерційному секторі. Це включає кредити на утеплення будинків, встановлення енергоефективного обладнання та технологій.

5. Підтримка малого та середнього бізнесу: Особлива увага приділяється фінансуванню малих та середніх підприємств, які впроваджують екологічно чисті технології та інновації. Це включає надання пільгових кредитів та консультаційної підтримки.

6. Зелена банківська політика: Банки в Україні розробляють внутрішні політики та стандарти, які враховують екологічні ризики при прийнятті рішень щодо кредитування та інвестування. Це включає оцінку впливу проектів на навколишнє середовище та дотримання екологічних стандартів.

7. Міжнародна співпраця: Українські банки активно співпрацюють з міжнародними фінансовими інституціями, такими як IFC, EBRD, EIB, Світовий банк, для залучення фінансування та обміну досвідом у сфері зеленого банкінгу.

8. Освіта та підвищення обізнаності: Банки проводять освітні програми та інформаційні кампанії для підвищення обізнаності клієнтів та громадськості про важливість екологічної відповідальності та можливості зеленого банкінгу.

Отже, зелений банкінг в Україні має значний потенціал для розвитку, сприяючи сталому економічному зростанню та покращенню екологічної ситуації в країні.

Слід зауважити, що оцінювання кредитної діяльності банку щодо фінансування екологічних проектів вимагає специфічних методичних підходів, що враховують не лише фінансові аспекти, але й соціальну та екологічну відповідальність. Систему методичних підходів щодо оцінювання кредитної діяльності банку представлено на рис.1.2.

Розглянемо більш детально кожний з таких методів.

1. Стратегічне планування.

Банки розвивають стратегічні плани щодо фінансування екологічних проєктів, враховуючи їхню специфіку, ризики та потенційні вигоди.

Рис.1.2 - Методичні підходи до оцінювання кредитної діяльності банку з фінансування екологічних проєктів

Це допомагає банкам узгодити свої фінансові цілі з екологічними пріоритетами.

2. Оцінювання ефективності інвестиційних проєктів з урахуванням екологічних ризиків

Банки використовують методи оцінки екологічних ризиків для визначення потенційних негативних впливів екологічних проєктів на довкілля. Це може включати оцінку та аналіз екологічного ризику, пов'язаного з конкретними видами діяльності, що кредитуються: аналіз викидів, використання водних ресурсів, вплив на біорізноманіття тощо.

Екологічне інвестування передбачає реалізацію таких цілей:

- попереджувальні цілі: запобігання забрудненню навколишнього природного середовища;

- цілі обмеження впливу: усунення наслідків забруднення навколишнього природного середовища; обмеження забруднення навколишнього природного середовища (скорочення промислових викидів у водойми, ґрунт, атмосферу); компенсація дефіциту природних ресурсів за рахунок вторинної переробки;

- цілі відновлення: відновлення навколишнього природного середовища.

Формування банком оптимального портфеля зелених інвестиційних проєктів необхідно здійснювати з урахуванням фактору екологічного впливу. Пропонується при визначенні економічної ефективності інвестиційних проєктів урахувати екологічний вплив, змінивши таким чином «підпорядкованість екологічних проєктів економічній доцільності». Коефіцієнт екологічного впливу (КЕВ) характеризує співвідношення економічної шкоди довкіллю після (ЕШп) і до впровадження проєктів (ЕШдо). Пропонується при визначенні економічної ефективності проєктів враховувати коефіцієнт екологічного впливу, змінивши таким чином «підпорядкованість екологічних проєктів економічній доцільності».

Банки можуть вимагати від позичальників виконання екологічних стандартів та отримання відповідних сертифікатів, що підтверджують їхню екологічну відповідність. Наприклад, сертифікати LEED (Leadership in Energy

and Environmental Design) для будівництва зелених будівель. Доцільно вимагати від позичальників проведення екологічного моніторингу, який дозволяє систематично відстежувати екологічні показники в межах дії інвестиційних проєктів та виявляти потенційні ризики забруднення довкілля.

Отже, оцінка екологічних ризиків є важливим етапом в процесі кредитування екологічних проєктів для банків. Вона допомагає забезпечити фінансову стійкість та відповідальність банку, а також сприяє розвитку екологічної свідомості та сталого розвитку суспільства в цілому.

3. Розробка внутрішніх стандартів та політики щодо фінансування екологічних проєктів.

Банки розробляють внутрішні стандарти та політики щодо фінансування екологічних проєктів, які враховують ризики та можливості цих проєктів. Це передбачає запровадження принципів відповідального фінансування, які враховують екологічні, соціальні та громадські аспекти, та можуть бути вбудовані в стратегію фінансового розвитку банку й вимагати від нього здійснювати більш обачний відбір проєктів.

Внутрішні стандарти можуть включати вимоги до відповідності проєкту законодавству в сфері довкілля, стандартам сталого розвитку тощо. Стандарти визначають методики та критерії оцінки впливу проєкту на довкілля, такі як викиди, використання водних ресурсів, вплив на біорізноманіття тощо.

Внутрішні стандарти та політики, розроблені банками для фінансування екологічних проєктів, відіграють важливу роль у забезпеченні відповідального та сталого підходу до бізнесу та дозволяють ефективно управляти екологічними ризиками, сприяючи сталому розвитку.

4. Моніторинг та звітність екологічних показників за екопроєктами.

Передбачає встановлення процедур для моніторингу екологічних показників проєктів та складання звітності про їхні досягнення. Банки здійснюють моніторинг фінансових та екологічних показників екопроєктів, які вони фінансують. Це допомагає виявляти можливі ризики та забезпечувати відповідність із встановленими зовнішніми й внутрішніми стандартами.

5. Оцінювання участі у лідерстві

Участь банку у лідерстві при кредитуванні екологічних проєктів допомагає сприяти сталому розвитку та забезпечує екологічну відповідальність фінансових установ. Це важлива складова корпоративної соціальної відповідальності, яка сприяє покращенню якості життя та довкілля. Банки повинні аналізувати розвиток й підтримку екологічних ініціатив та проєктів, співпрацю з урядовими та неприбутковими організаціями, фондами та іншими зацікавленими сторонами. Аналізувати ефективність використання спеціалізованих фінансових продуктів, спрямованих на фінансування екологічних проєктів: «зелені» кредити, енергоефективні кредитні лінії, фінансування відновлюваної енергетики тощо. Банки можуть інвестувати в зелені інвестиційні фонди або сприяти їх створенню, що дозволяє їм спільно з іншими інвесторами фінансувати екологічні проєкти та підтримувати їх розвиток; сприяти розвитку екологічної свідомості серед своїх клієнтів та співробітників, надаючи інформацію та навчальні матеріали щодо важливості екологічного розвитку та можливостей фінансування екологічних проєктів.

Оцінювання кредитної діяльності банку щодо фінансування еко-проєктів вимагає комплексного підходу, що враховує фінансові, екологічні та соціальні аспекти. Методичні підходи, згадані вище, допомагають банкам визначити ризики та можливості таких проєктів та забезпечити стійкий та відповідальний фінансовий підхід до їхнього фінансування.

1.3. Перспективи розвитку зеленого банкінгу в контексті світового досвіду

Проведення досліджень щодо застосування інструментів зеленого фінансування в сучасних українських реаліях є надзвичайно важливим кроком для розвитку сталої економіки та реставрації країни після війни. Впровадження «зеленої» концепції передбачає мобілізацію державних та приватних джерел фінансування та розвитку «зелених» фінансових інструментів, які можуть

забезпечити необхідні потоки «зелених» інвестицій. «Зелені» фінансові інструменти можуть стати справжньою каталізатором для екологічного, економічного та соціального відновлення України після військового конфлікту. Так, застосування зелених облігацій може бути ключовим механізмом в залученні фінансових ресурсів для інфраструктурних проектів та реконструкції міст, спрямованих на зменшення впливу на довкілля та створення сталої, зеленої інфраструктури.

«Зелене» кредитування становить важливу частину цієї концепції. Воно суттєво впливає на економіку країни, розвиваючи банківську галузь і роблячи комерційні банки важливими учасниками «зеленої» моделі та більш конкурентоспроможними на світовому фінансовому ринку. Популяризація принципів «зеленої» економіки призвела до зростання попиту на фінансові установи, які можуть структурувати та направляти інвестиції на збереження природного середовища. Тому формування портфеля «зелених» кредитів, що передбачає фінансування екологічних проектів та заходів у сфері енергоефективності, відновлюваних джерел енергії, екологічно чистої промисловості та інших сфер діяльності, пов'язаних із збереженням навколишнього середовища, є одним із завдань банків різних країн. Зокрема, наразі 117 банків у 37 країнах дотримуються Принципів Екватора, які є стандартом фінансової галузі для визначення, оцінки та управління соціальними та екологічними ризиками, пов'язаними із процесом фінансування «зелених» проектів [17]. Найбільша частка таких банків зосереджена в Європі. В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, зокрема в Тайвані, Японії та Китаї, також виявляють значний інтерес до «зеленого» кредитування.

У 2020 році обсяг «зелених» кредитів, виданих банками по всьому світу, склав 6,8 трлн. доларів, що складає понад 15% загального обсягу всіх синдикованих кредитів [18]. Найбільшим реципієнтом «зеленого» кредитування в світі з 2014 року є США: 82% синдикованих позик, фінансуються проектами в секторах з деякими екологічними видами діяльності, 18% надавалися в сектори, де така діяльність відсутня. Більшість цих

фінансових потоків йдуть у проекти екологічно чистої енергетики (38%) та «зелені» проекти з нерухомості (31%).

Заслугує вивчення та узагальнення досвід зарубіжних країн щодо застосування багато чисельних різноманітних фінансових інструментів механізму реалізації «зеленого» банкінгу (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Характеристика фінансових продуктів механізму функціонування «зеленого» банкінгу, що надаються закордонними комерційними банками [8].

Види «зеленого» кредитного продукту банку	Характеристика «зеленого» кредитного продукту
«Зелений» кредит на купівлю / будівництво екологічного житла	Цей продукт спонукає людей купувати чи будувати екологічно чисті будинки. Банки надають позичальникам пільгові «зелені» кредити за процентними ставками нижче ринкових
Девелоперський будівельний «зелений» кредит	Призначений для девелоперських компаній, що будують об'єкти екологічно чистої нерухомості
«Зелений» кредит на енергозбереження	Кредит видається компаніям, які працюють у сфері енергозбереження, які постачають населенню та організаціям енергозберігаюче та природоохоронне обладнання; кредит видається під пільгову процентну ставку
«Зелений» кредит на будівництво об'єктів відновлюваних джерел енергії	Кредит видається компаніям на реалізацію проектів у сфері сонячної, вітрової, гідроенергії, виробництва електроенергії з біомаси, інтелектуальних електричних мереж
«Зелений» автокредит	Призначений для покупців низьковуглецевих або паливозберігаючих автомобілів
«Зелений» транспортний кредит	Кредит видається транспортним компаніям, що модернізують технології економії палива та підвищення енергоефективності
«Зелений» кредит на модернізацію системи водопостачання	Кредит видається на реалізацію проектів з водозбереження та підвищення ефективності водокористування, очищення питної води
Кліматична кредитна картка	Карта дає клієнтам знижку при купівлі екологічно чистих продуктів та послуг, у свою чергу банк перераховує певну частку річного прибутку на реалізацію проектів чистої енергетики по всьому світу або у фонд дикої природи для порятунку тварин, що перебувають під загрозою зникнення.

Отже, «зелені» кредитні продукти банків для будівництва екологічних житлових об'єктів, використання відновлюваних джерел енергії, фінансування «зеленого» транспорту та автомобільних кредитів, а також кліматичні кредитні картки стали широко поширеними. За кордоном існує широкий спектр «зелених» кредитів, які надаються банками як корпоративним, так і приватним клієнтам. Варто відзначити, що жоден український банк не входить до числа установ, що підтримують Принципи Екватора. В українській банківській галузі розвиток «зеленого» кредитування знаходиться на початковому етапі, і до цього часу в кредитному портфелі банків практично відсутні «зелені» кредитні продукти. Це пов'язано, зокрема, з тим, що часто такі «зелені» проекти не є вигідними, їх термін реалізації досить тривалий, а методики оцінки таких проектів з точки зору ризиків не розроблені. Процес оцінки «зелених» проектів, як правило, здійснюється сторонніми організаціями, оскільки банки не можуть визначити, наскільки заявлені компанією ефекти (зниження викидів, енергоефективність і т.д.) є досяжними.

Банківська сфера сприяє розвитку екологічних галузей та забезпечує ефективні інвестиції в ці сектори. У цьому контексті виникає ряд банківських посередників, які допомагають підтримувати та сприяти зеленому розвитку. «Зелені» банки, створюються у вигляді нових галузевих банків, спеціалізованих на фінансуванні екологічних ініціатив та спрямованих на реалізацію «зелених» кредитів, інвестування в проекти відновлюваної енергетики, екологічну інфраструктуру тощо. Деякі існуючі банки впроваджують спеціалізовані відділи або підрозділи, які займаються «зеленими» фінансовими ініціативами.

Протягом розцвіту довоєнної «зеленої» енергетики, банки активно надавали кредити для розвитку цієї галузі. У валовому кредитному портфелі банків, за даними НБУ, частка кредитів «зеленої» енергетики становила приблизно 4%. Проте зеленій енергетиці постійно доводиться вирішувати проблеми, які існують протягом багатьох років та поглибилися за період війни. На початок травня 2023 року накопичений борг за придбану зелену електроенергію становить 18.6 млрд. грн. На сьогоднішній час зазнали

руйнувань, були знищені або захоплені приблизно 20% сонячних енергетичних об'єктів та 80% вітрових генераційних установок. Відновлення цих об'єктів стає проблемою через обмежені ресурси підприємств та майже зупинене кредитування. Банки в галузі зазнали збитків, які складають половину їх кредитного портфеля. Недостатність доходів, матеріальні пошкодження та втрата робочих можливостей призвели до ситуації, коли деякі компанії не можуть виконати свої зобов'язання щодо виплати боргів. За початок травня частка непрацюючих кредитів в галузі зростала до 51%, у той час як на початку конфлікту вона складала менше ніж 30% [18].

На поточному воєнному етапі «зелений» банкінг стикається з деякими зовнішніми загрозами та слабкими сторонами, які обмежують його активний розвиток та використання. Наразі, українська банківська система знаходиться під впливом різноманітних економічних проблем, викликаних воєнним станом та падінням економіки, і «зелені» ідеї можуть не бути на першому плані як для банків так і для підприємств.

Українські банки стикаються з рядом проблем при запровадженні зеленого банкінгу й наданні зелених кредитів, серед яких можна виділити наступні:

1. Низька екологічна свідомість.

В Україні ще не сформувався широкий зелений світогляд серед населення, як це може спостерігатися у більш розвинених країнах. Багато клієнтів українських банків не мають достатньої свідомості про екологічні проблеми та переваги зелених фінансових продуктів, що може стати перешкодою для популяризації зеленого банкінгу та підвищення попиту на зелені кредити.

2. Відсутність розвиненої інфраструктури

Українські банки відчують складнощі через відсутність розвиненої інфраструктури для фінансування екологічних проектів. Недостатня кількість екологічних проектів та відповідних механізмів їх реалізації може ускладнювати вибір кредитних споживачів.

3. Високі ризики екологічних інвестиційних проектів.

Екологічні проекти часто пов'язані зі значними ризиками, такими як технічні та екологічні невдачі, зміни в законодавстві та інші фактори. Банки повинні бути готові оцінювати ці ризики та розробляти відповідні стратегії мінімізації їхнього впливу на кредитну діяльність банку.

4. Недостатнє фінансове регулювання процесів кредитування зеленої економіки. Відсутність чіткого законодавчого фінансового регулювання, яке б стимулювало банки до надання зелених кредитів, є суттєвою перешкодою для розвитку зеленого банкінгу. В Україні не вистачає відповідних законодавчих ініціатив або фінансових стимулів для стимулювання зелених інвестицій.

5. Фінансова нестабільність. В умовах фінансової нестабільності під час війни українські банки менш схильні ризикувати та надавати кредити на нові, менш традиційні проекти, такі як екологічні. Нестабільність на ринку може також знизити доступність фінансування для екологічних проектів.

Отже, незважаючи на потенціал зеленого банкінгу в Україні, існують певні перешкоди, які ускладнюють його впровадження та розвиток. Для подолання цих проблем потрібні комплексні заходи, включаючи освіту та інформаційну роботу, розвиток інфраструктури та стимулювання зелених інвестицій через відповідне законодавче регулювання.

На нашу думку, роль банківської системи України в процесі «зеленого» післявоєнного відбудовування економіки України може бути зосереджена на наступних напрямках [19]. :

- фінансова підтримка для відновлення зеленої енергетичної інфраструктури;
- забезпечення доступу до фінансування для підприємств;
- розвиток мікрофінансування. Банківська система може розвивати мікрофінансові ініціативи, які сприяють підтримці малих та середніх підприємств, які є ключовими для сталого розвитку економіки та зменшення безробіття;

- розширення банківської інфраструктури та впровадження цифрових технологій;

- «зелений» банкінг та сталі інвестиції. Банки можуть грати важливу роль у розвитку «зеленого» банкінгу та сприяти інвестуванню в «зелені» проекти, які сприяють екологічно чистому відновленню країни;

- запровадження інноваційних фінансових технологій та фінансових інструментів для вдосконалення механізму функціонування «зеленого» банкінгу.

Важливо розглядати банківську систему не тільки як постачальника кредитування, але й як важливий інструмент забезпечення сталого розвитку економіки. Інвестування у пріоритетні галузі та підтримка ефективності кредитування можуть допомогти відновити кредитний потенціал банківської системи та сприяти зростанню та сталому розвитку економіки України після воєнних подій [20]. Розвиток банківської інфраструктури та впровадження інноваційних цифрових рішень можуть покращити доступ до фінансових послуг та сприяти ефективному функціонуванню банківської системи.

Активізація банківського кредитування у післявоєнному відновленні «зеленої» економіки повинна супроводжуватися діями з підвищення інвестиційної привабливості та залученням зовнішнього фінансування. Відновлення економіки після конфлікту потребує значних зусиль для відновлення та розвитку, і зовнішні ресурси можуть відіграти ключову роль у цьому процесі. Банки стають основним каталізатором економічного та соціального відновлення країни, допомагаючи стабілізувати фінансовий сектор та забезпечити сталий економічний зріст.

Отже, залучення прямих інвестицій та кредитів міжнародних фінансових ринків може сприяти зміцненню фінансового стану банків та економічному відновленню країни. Важливо створити привабливу інвестиційну кліматичну політику, сприяти структурним реформам, спрямованим на поліпшення бізнес-середовища, та забезпечити стабільність правової системи. Банківська система України, як ключовий гравець у фінансовому секторі, має вирішальне значення

для забезпечення сталого відновлення економіки та соціальної стабільності після військового конфлікту.

Відновлення України після війни вимагатиме створення нового фінансового механізму, який охоплюватиме не лише відновлення національної економіки в цілому, але й підтримку фізичних та юридичних осіб окремо. Також важливим аспектом буде відновлення повномасштабного кредитування. Серед джерел кредитних ресурсів, які можуть бути задіяні, можна відзначити кошти Світового банку.

Висновки до розділу 1

За результати дослідження сутності зеленого фінансування та ролі «зеленого» банкінгу в його забезпеченні для формування зеленої економіки в повоєнний період, встановлено таке.

Україна є активною учасницею багатьох міжнародних угод, спрямованих на вирішення проблем, обумовлених екологічними та кліматичними викликами. Українські банки мають потенціал стати активними учасниками формування системи зеленого фінансування та розвитку зеленої економіки. Для цього необхідно активно розвивати зелений банкінг, створюючи інноваційні фінансові продукти й інструменти, співпрацювати з урядом та громадським сектором, підтримувати зелені ініціативи та інвестувати в зелені технології.

У сучасному українському законодавстві відсутнє чітке визначення терміну «зелені фінанси», оскільки ця концепція тільки починає формуватися в контексті України. Під «зеленими» фінансами слід розуміти «екологічно відповідальні інвестиції», що потребують підтримки через державне фінансування й активного управління ризиками екологічного сектору у всій фінансовій системі. Ключовим інструментом «зеленого» фінансування стає «зелений» банкінг, який є специфічною, екологічно спрямованою сферою в банківському бізнесі.

Механізм «зеленого» банкінгу включає дві складові: внутрішній і зовнішній «зелений» банкінг, який є економічною часткою в екологічному механізмі вітчизняної екологічної політики і виступає ефективною та перспективною складовою «зелених» фінансів. Фінансові інструменти, задіяні в українській банківській системі, потребують аргументованого відбору та вдосконалення. Наразі в Україні функціонують поодинокі законодавчі акти стосовно інструментів пільгового «зеленого» кредитування, що стримує швидкий та ефективний розвиток «зеленого» фінансування.

Оцінювання кредитної діяльності банку щодо фінансування екологічних проектів вимагає специфічних методичних підходів, що враховують не лише фінансові аспекти, але й соціальну та екологічну відповідальність. Основними з них є: фінансові (стратегічне планування, оцінювання ефективності інвестиційних проектів з урахуванням екологічного й соціального впливу); соціально-екологічні (моніторинг та звітність, відповідність внутрішнім стандартам та політиці щодо фінансування екологічних проектів).

На поточному воєнному етапі «зелений» банкінг в Україні стикається з деякими зовнішніми загрозами та слабкими сторонами, які обмежують його активний розвиток та використання: низька екологічна свідомість; відсутність розвиненої інфраструктури; високі ризики екологічних інвестиційних проектів; Недостатнє фінансове регулювання процесів кредитування зеленої економіки; фінансова нестабільність.

Необхідно активно розвивати зелений банкінг, створюючи інноваційні фінансові продукти й інструменти, співпрацювати з урядом та громадським сектором, підтримувати зелені ініціативи та інвестувати в зелені технології. Такий підхід сприятиме як розвитку економіки країни, так і збереженню довкілля для майбутніх поколінь.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ АКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Стан та тенденції розвитку кредитної діяльності по системі банків України та її роль у розвитку «зеленого» фінансування

Фінансовий сектор успішно адаптувався до роботи в умовах повномасштабної війни. Банки продовжують безперебійно надавати послуги, підтримувати роботу мережі, зберігати операційну ефективність та прибутковність, а також нарощувати капітал. Накопичений запас міцності сприяє фінансовій стабільності, підвищує стійкість банків до викликів тривалої війни та готує їх до повноцінного відновлення кредитування.

У першому кварталі 2024 року розвиток банківського сектору продовжував слідувати тенденціям попередніх періодів. Відбувалося швидке зростання гривневого поповнення капіталу Банку через надходження коштів від населення та бізнесу, а також зберігався приплив коштів в іноземній валюті. Тривав приріст роздрібних строкових коштів, хоча й повільнішим темпом порівняно зі зростанням поточних вкладень. Банки активно інвестували в ОВДП та депозитні сертифікати НБУ. Рівень забезпеченості банків власним капіталом впродовж періоду з 01.01.2022 по 01.03.2024 оцінюємо як прийнятний (рис.2.1). В цілому по системі за означений період рівень адекватності регулятивного капіталу (Н2) виріс з 18,01% до 19,98%, а рівень адекватності основного капіталу (Н3) збільшився з 11,99% до 12,05% [21]. Тенденція зростання нормативів капіталу Н1, Н2 та Н3 почалась з вересня 2022 року, прискорилась з квітня 2023 року, але мала тренд до зниження з грудня 2023 року. Однією з основних причин зростання нормативів капіталу банків є збільшення їх прибутків, в т.ч. через високий рівень ставок за депозитними сертифікатами НБУ та ОВДП. Зниження нормативів Н1, Н2 та Н3 по системі з грудня 2023 року відбувалось під тиском збільшення оподаткування прибутку банків з одночасним зростанням обсягу депозитів.

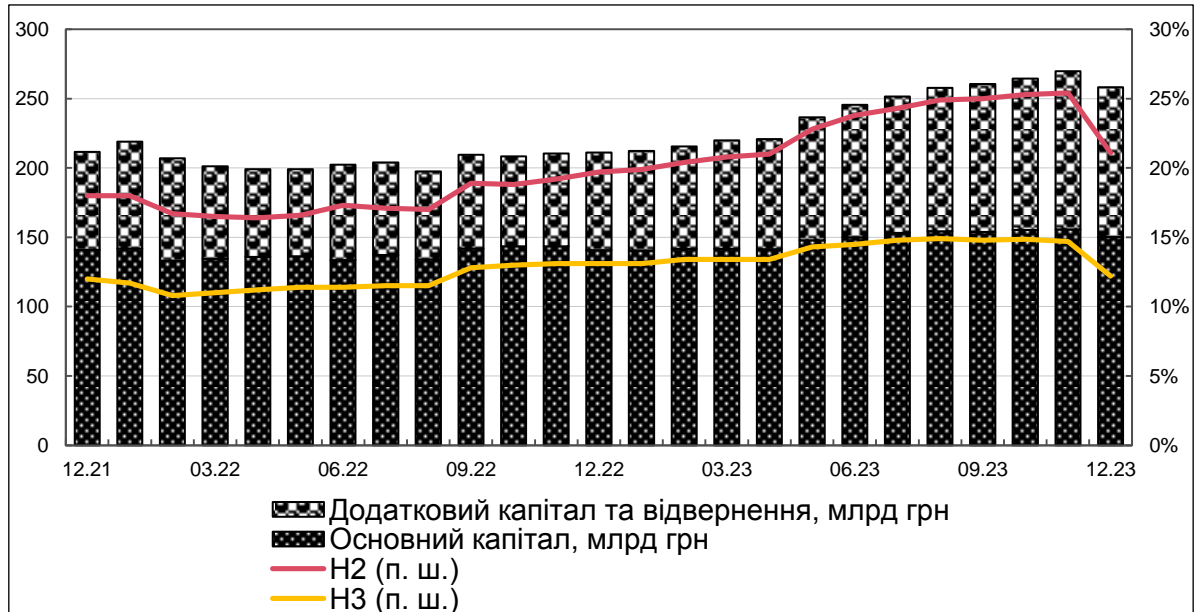

Рис.2.1 - Регулятивний капітал та норматив адекватності РК*

Отже, зростання регулятивного капіталу, адекватності регулятивного та достатності основного капіталу підсилює рівень платоспроможності банківської системи.

Виконання економічних нормативів по системі банків України (табл.2.1) свідчить про те, що банківський сектор залишається високоліквідним. Банки зберегли значний запас високо ліквідних активів недивлячи на підвищення вимог НБУ до обов'язкових резервів. Коефіцієнти ліквідності в усіх валютах більше ніж втричі перевищують мінімальні вимоги. Структура високоліквідних активів змістилася в бік довших інструментів: значні обсяги коштів банки інвестували в тримісячні депозитні сертифікати та бенчмарк-ОВДП. Основними джерелами поповнення коштів останнім часом став капітал бізнесу, тоді як надходження від населення значно зменшилися. Банки покращили строкову структуру вкладів населення, що дозволило зберегти помірний ризик ліквідності для всієї системи. Банківський сектор продовжує підтримувати високу ліквідність. Норматив короткострокової ліквідності LCR у всіх валютах в середньому по сектору перевищує мінімальне значення більш ніж втричі. Завдяки припливам коштів клієнтів, банки всіх груп мають достатній запас

високоякісних ліквідних активів. На сьогодні понад 90% зобов'язань банків формуються за рахунок коштів клієнтів.

Таблиця 2.1 - Значення економічних нормативів по системі банків України за 2019 – 2023 рр. [22]

Норматив		01.01.2024	01.01.2023	01.01.2022	01.01.2021	01.01.2020
Н1	Регулятивний капітал (млн грн)	258 340,6	211 091,1	218 993,9	182 283,6	150 313,8
Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	21,07	19,68	17,99	21,98	19,66
Н3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	12,24	13,12	11,65	15,67	13,50
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	15,53	17,80	18,92	19,14	17,61
Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	63,13	86,33	70,35	87,39	105,00
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	1,08	2,81	4,25	4,10	7,02
Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0,0000	0,0000	0,0002	0,0002	0,0002
Н12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)	0,01	0,02	0,20	0,10	0,13

В результаті зростання зобов'язань через зростання депозитних портфелів Банки не потребують додаткових фінансових ресурсів, тож повертають кредити рефінансування Національному банку та скорочують зовнішні борги. Це сприяло зниженню частки рефінансування у зобов'язаннях банків до 1% та

скороченню зовнішніх боргів банків з початку 2022 року на 14% – до 2% загальних зобов’язань. Отже, вітчизняні банківські установи у 2024 році не відчувають браку фінансових ресурсів з внутрішнього ринку, у тому числі і в іноземній валюті.

Виконання економічних нормативів по системі банків України за 2019 – 2023 роки вказує на те, що банки систематично за цей період дотримуються нормативів достатності капіталу, ліквідності, кредитного ризику та інвестування, хоча останній і є досить низьким. Зберігається позитивний тренд за всіма напрямками банківської діяльності, що свідчить про оздоровлення банківського сектору та ефективні дії зі сторони Національного Банку України, підвищення надійності й стресостійкості банківського сектору та можливість адаптації до наслідків кризових зрушень через війну.

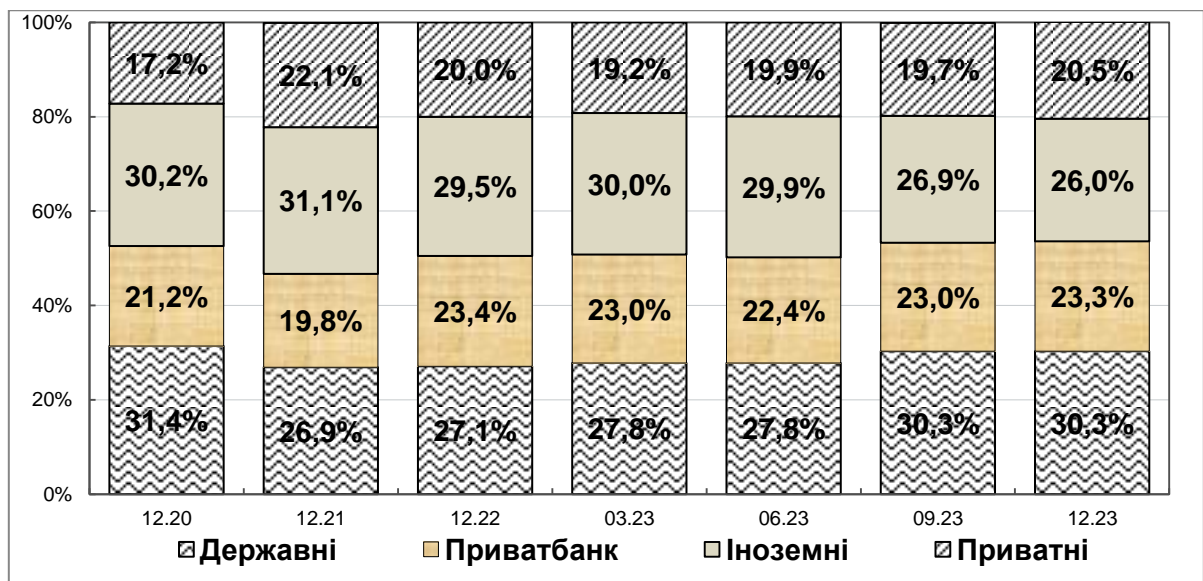

Рис. 2.2 – Розподіл чистих активів по системі банків України

Обсяг чистих активів платоспроможних банків суттєво зріс: тільки за IV квартал 2023 року – на 11,1%, за 2023 рік – на чверть [22 -24]. Протягом року найбільше зростали обсяги депозитних сертифікатів НБУ, зокрема запроваджених у квітні тримісячних, та ОВДП. За 2023 рік також значно зросли кошти банків на рахунках у НБУ через поетапне підвищення нормативів обов’язкового резервування за коштами клієнтів.

Слід акцентувати увагу на тому, що високоякісні ліквідні активи банків складають близько половини активів банків – стійкість банківських установ до ризиків ліквідності надвисока.

Особливу увагу необхідно зосередити на аналізі основного виду діяльності банків – кредитної діяльності, обсяги якої значно скоротилися через початок війни з РФ. Внаслідок військових дій, протягом першого року повномасштабного вторгнення реальний сектор економіки України значно зменшив обсяги виробництва та реалізації продукції. Під час воєнного стану кредитний портфель реального сектору економіки зменшився на 2,6 млрд. грн. (на 0,33% порівняно з обсягом на 01.03.2022) і на початок квітня 2024 року склав 787,549 млрд. грн. Найбільш активними учасниками ринку кредитування юридичних осіб залишаються банки з державною часткою – їхній кредитний портфель (без вирахування резервів) становив 61,61% від загального обсягу кредитів юридичних осіб на 01.04.2024. Серед них лідерами за обсягом кредитного портфеля є АТ КБ «Приватбанк» (25,40% від загального обсягу кредитів юридичних осіб), АТ "Ощадбанк" (11,98%) та АТ "Укресімбанк" (11,64%). На другому місці знаходяться банки іноземних банківських груп із часткою 20,50% від загального обсягу кредитів юридичних осіб, а на третьому – банки з приватним капіталом, які складають 17,89%. Серед приватних банків лідерами є АТ "ПУМБ" (5,88% від загального обсягу кредитного портфеля юридичних осіб), Акціонерний банк "Південний" (2,59%) та АТ "ТАСКОМБАНК" (1,72%). Серед банків іноземних банківських груп лідерами є АТ "Райффайзен Банк" (7,21%), АТ "ОТП БАНК" (3,5%) та АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК" (2,64%). [24, 26].

Чистий гривневий корпоративний кредитний портфель почав зростати тільки протягом двох останніх кварталів 2023 року завдяки збільшенню попиту. Тож приріст у другому півріччі 2023 року майже компенсував падіння, зафіксоване у 2022 році та на початку 2023 року: -0,7% за рік. Кредити великих підприємств склали 23,44% від цього портфелю, кредити суб'єктів середнього підприємництва – 31,5%. Кредитний портфель малого бізнесу

сформував 9,76% кредитного портфелю, а кредити мікро підприємництва - 20,01%. При цьому з суб'єктів мікро підприємництва найбільший обсяг портфелю (49,6% від загального обсягу портфелю мікропідприємств) мали компанії, річний дохід яких не перевищує суму, еквівалентну 50 тис. євро.

Друге місце посідає портфель компаній з річним доходом від 500 тис. до 2 млн. євро (31,9% від кредитного портфелю мікропідприємств). Частка портфелю компаній з доходом від 50 до 500 тис євро складала 18,5% портфелю мікро підприємництва.

За досліджуваний період найбільше зростання кредитного портфелю спостерігалось у суб'єктів середнього підприємництва (+43,13 млрд. грн. або +21,04% у порівнянні 2022 роком).

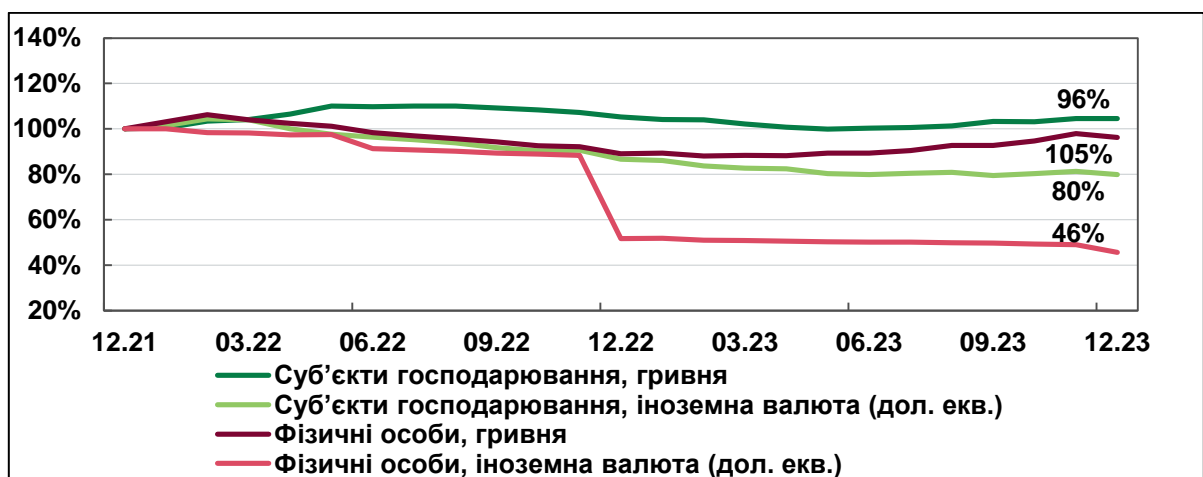

Рис. 2.3 – Валові кредити суб'єктам господарювання та фізичним особам, (2021р. = 100%)

Кредитні портфелі підприємств інших суб'єктів господарювання демонстрували падіння: кредитний портфель мікропідприємств з річним доходом 50-500 тис. євро скоротився на 6,25 млрд. грн. або 17,65%. Обсяг кредитів великих підприємств суттєво скоротився (-10,55% або -21,78 млрд. грн.). [24, 26]. Чистий корпоративний кредитний портфель в іноземній валюті майже не змінився за останній квартал, але за рік скоротився на 9.8% (рис.2.4).

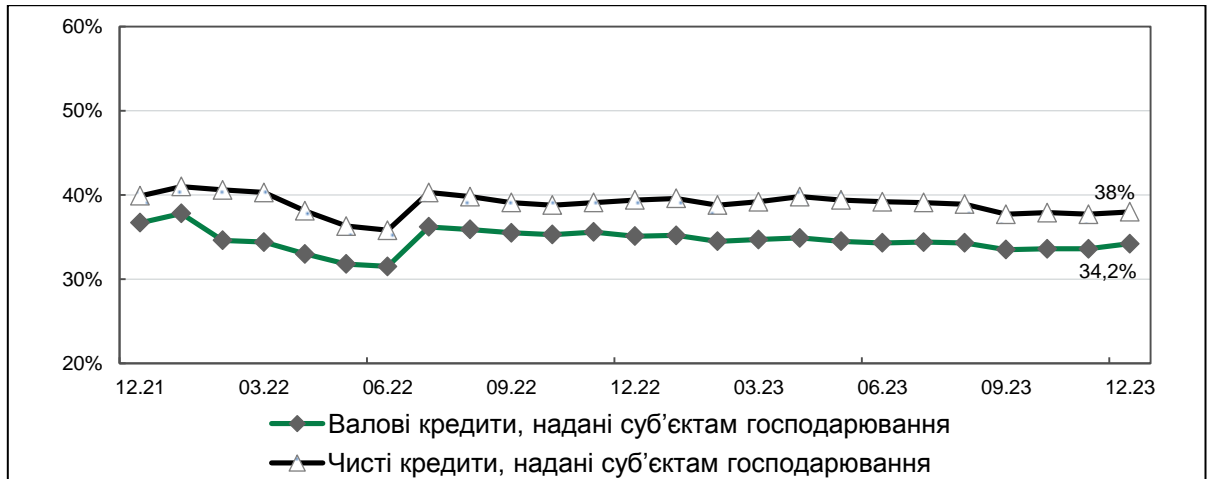

Рис. 2.4 – Частка валютних кредитів суб'єктам господарювання, %

Корпоративний кредитний портфель банків поволі відновлюється (рис.2.5). Активізація діяльності бізнесу та покращення фінансового стану компаній призвели до відновлення попиту на гривневі кредити, тоді як валютне кредитування продовжує стагнування. Державна підтримка сприяє кредитуванню, проте зростання кредитних портфелів демонструють і банки, які не беруть участь у державних програмах. Завдяки задовільному фінансовому стану компаній кредитні ризики портфеля залишаються під контролем, хоча вони є вищими в деяких сегментах, зокрема в сільському господарстві.

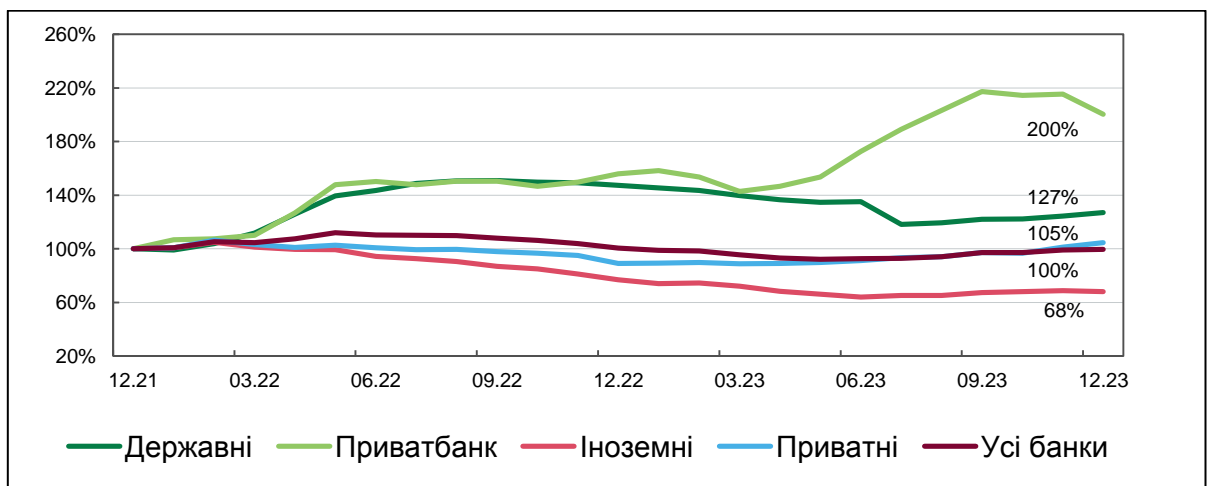

Рис. 2.5 – Чисті кредити суб'єктам господарювання в гривнях,
(2021 = 100%)

Найшвидшими темпами (+12.4% на рік) зростали гривневі кредити малим та середнім підприємствам, які у 2024 році становлять 57% чистого гривневого

кредитному портфелю бізнесу. Чверть кредитів для малого і середнього бізнесу (МСП) надані компаніям, що не належать до бізнес-груп. У четвертому кварталі 2023 року зростання гривневих бізнес-кредитів спостерігалось переважно в українських приватних банках, тоді як Приватбанк скоротив свій кредитний портфель. Чистий корпоративний кредитний портфель в іноземній валюті за 2023 рік скоротився на 9,8%.

Гривневе кредитування переважно продовжується в межах програми “Доступні кредити 5-7-9%”: загальний обсяг позик, наданих за цією програмою, зріс на 34% за рік. Аналізуючи кредитний портфель за видами діяльності підприємств, лідерами за обсягами є оптова та роздрібна торгівля (21,7% та 15,5% від загального обсягу кредитного портфелю станом на 01.04.2024). Значну частку також займають підприємства сільського господарства (14%), компанії, що надають комунальні послуги (8,4%), та підприємства, що займаються операціями з нерухомим майном (7,2%).

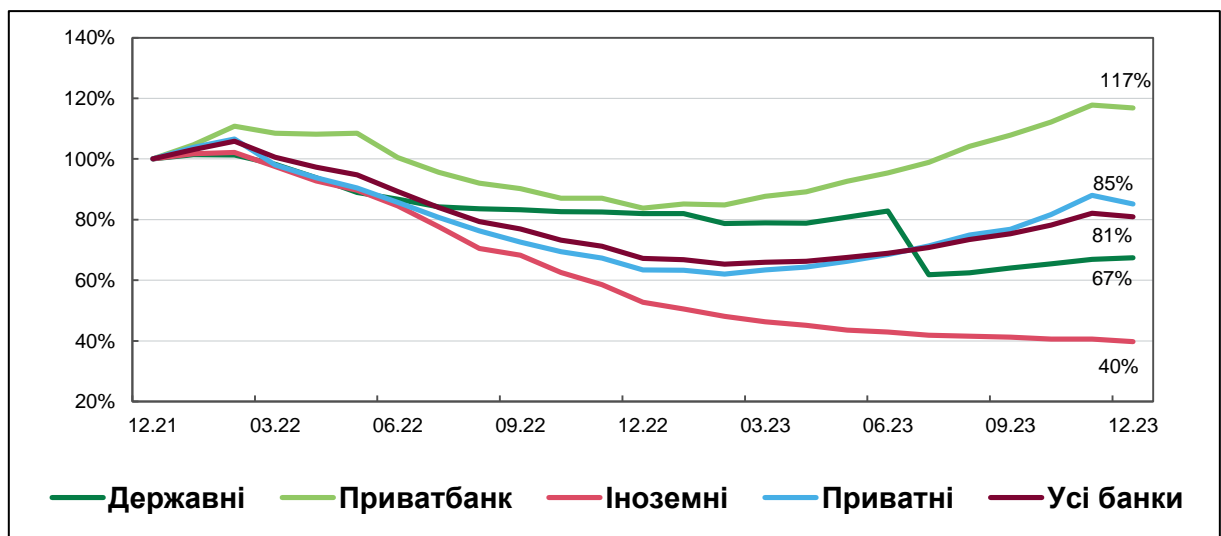

Рис. 2.6 - Чисті кредити фізичним особам у гривнях, 2021 = 100%*

Кредитний портфель п'яти провідних видів діяльності складає 66,8% від сукупного обсягу портфелю реального сектору економіки. Серед цих видів діяльності найбільшу частку непрацюючих кредитів мають роздрібна торгівля (77,08%) та підприємства, що займаються операціями з нерухомим майном (76,53%). Водночас сільськогосподарські виробники мають відносно високу

якість кредитного портфеля – частка непрацюючих кредитів станом на 01.04.2024 складала 15,65%. Обсяги чистого роздрібного гривневого кредитного портфеля третій квартал поспіль збільшуються: на 7,4% за IV квартал та на 20,3% за 2023 рік. Основними напрямками нарощування роздрібного кредитного портфеля є два сегменти: іпотечний та незабезпечений споживчий. У кожному із сегментів активно конкурують лише окремі учасники, концентрація зростає. Рівень дефолтів кредитного портфеля поволі знижується, однак банки зберігають консерватизм в оцінках якості портфеля.

Зростання відбувається переважно завдяки жвавому картковому кредитуванню двома банками-лідерами: АТ КБ «ПриватБанк» й АТ «УкргазБанк». Найбільшими темпами серед споживчого кредитування зростали обсяги чистих іпотечних кредитів: за рік – майже на 50% або на 6 млрд. грн., що відбулося завдяки кредитуванню за програмою “єОселя” на 4,3 млрд. грн.. [21, 22].

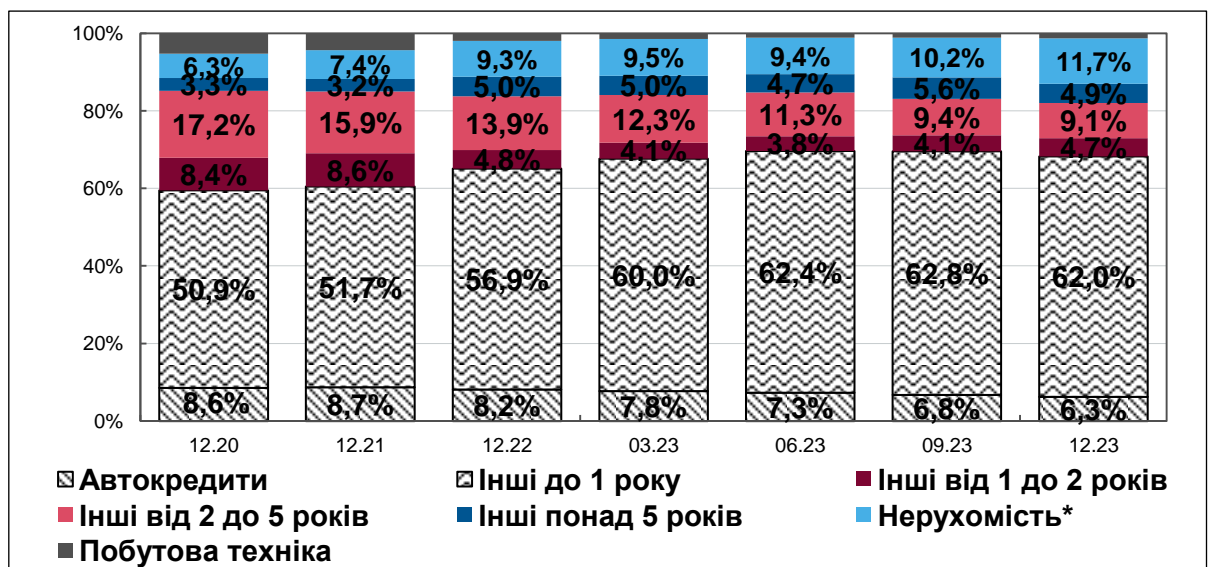

Рис.2.7 - Структура чистих гривневих кредитів домашнім господарствам за цільовим призначенням,%

Якість кредитного портфеля протягом 2023 року нормалізувалася, рівень дефолтів знижувався в усіх сегментах. Частка непрацюючих кредитів наприкінці 2023 року зменшилася до 37,4%: на 0.5 в. п. за IV квартал та на 0.8 в.

п за 2023 рік (рис.2.8 – 2.9). Основним фактором зміни було списання непрацюючих кредитів фізичним особам, що привело до скорочення їхньої частки в роздрібному портфелі на 3.2 в. п. за квартал та на 6.9 в. п. за рік.

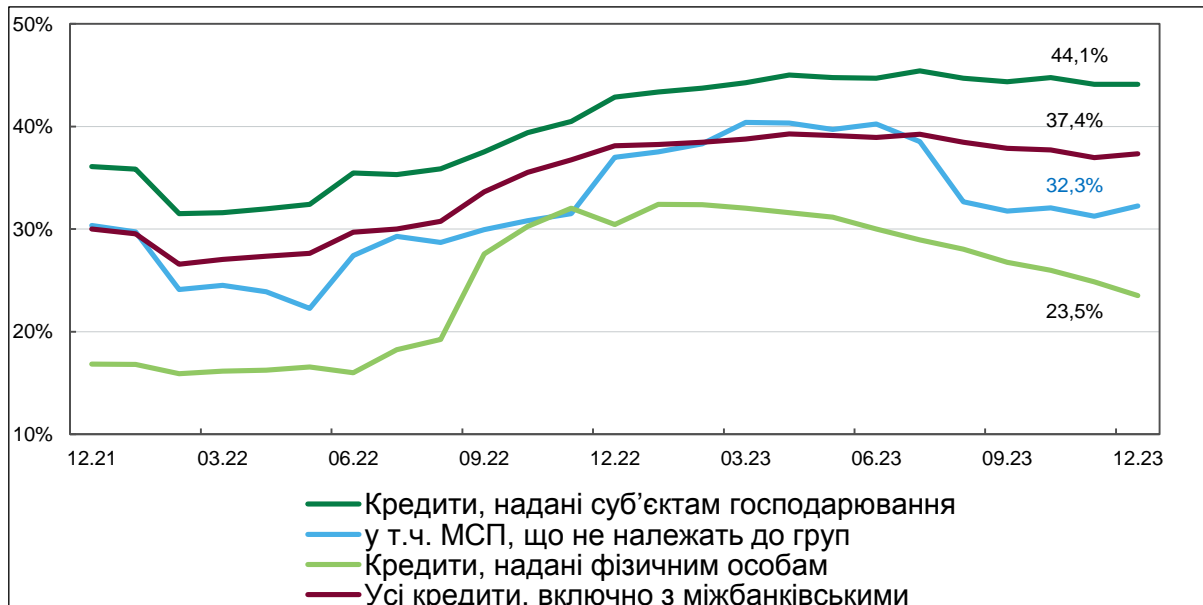

Рис.2.8 - Частка непрацюючих кредитів у портфелях банків України,%

Питома вага непрацюючих активів станом на 01.01.2024 склала 40,15% (проти 28,45% на 01.03.2022). При цьому найвища питома вага таких кредитів спостерігалась у представників мікро підприємництва з річним доходом до 50 тис євро (84,72% на 01.04.2024 проти 86,60% на 01.03.2022). Загалом портфель всіх груп мікро підприємців має суттєву питому вагу непрацюючих кредитів : 67,7% у підприємств з виручкою 50-500 тис. євро. Слід зауважити, що частка непрацюючих кредитів бізнесу зросла на 1,3%. за рік, третина “воєнних” непрацюючих кредитів (NPL) виникли через пошкодження або окупацію та добре зарезервовані.

В результаті безперервної роботи щодо покращення та розширення системи інноваційних банківських продуктів, підтримки роботи мережі, банки зберігають операційну ефективність, прибутковість та нарощують капітал, посилюючи стійкість банків до подальших викликів війни та відновлюючи повноцінне кредитування бізнесу й фізичних осіб.

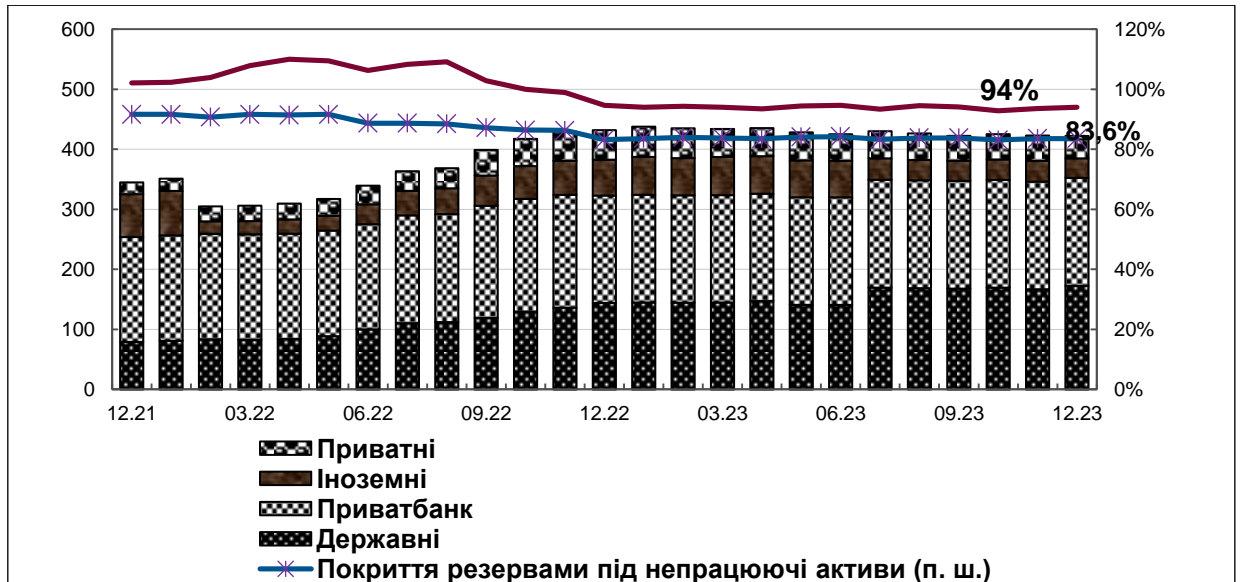

Рис.2 9 - Обсяг непрацюючих активів (млрд. грн.) та рівень покриття резервами,%

В умовах високих процентних ставок, значної операційної ефективності та помірного резервування сектор отримав 86,5 млрд. грн. чистого прибутку тільки за 2023 рік. з урахуванням підвищення ставки податку на прибуток до 25%. Збитковими за 2023 рік були тільки сім переважно малих банків із збитком 0,2 млрд. грн. (рис. 2.10) [21, 22].

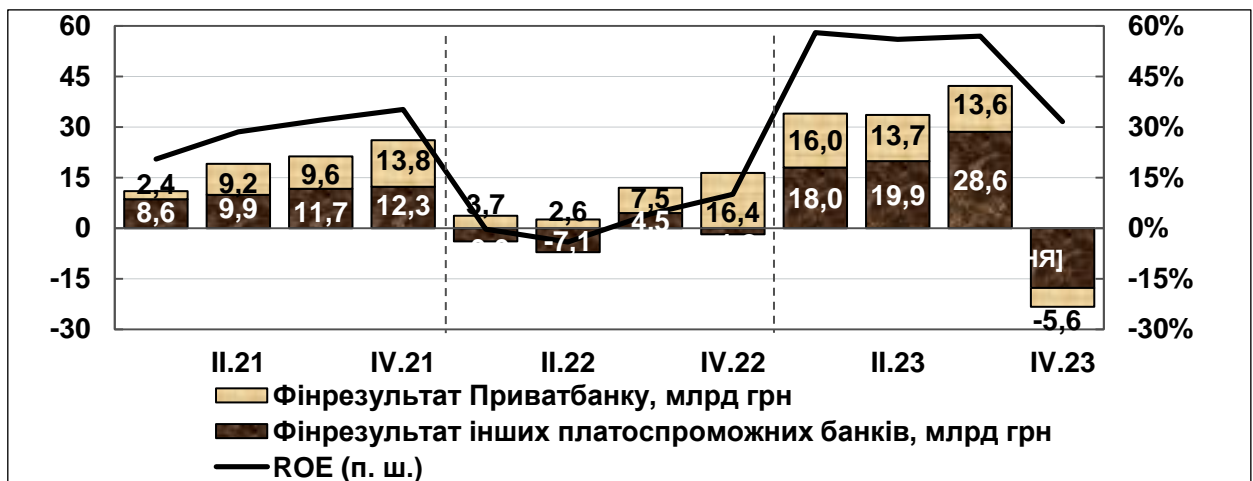

Рис.2.10 - Фінансовий результат та рентабельність капіталу банків

Позитивним фактором зростання прибутку в 2023 році був чистий процентний дохід, який зріс майже на третину. Але наприкінці року його зростання сповільнилося з огляду на нижчі ставки, передусім за депозитними

сертифікатами НБУ: протягом IV кварталу 2023 року чистий процентний дохід був вищим на 19,2% порівняно з аналогічним періодом торік (рис. 2.11) .

На 01.01.2024 року операційні доходи банків досягли 77 млрд. грн., що на 6 млрд. грн. більше , ніж у 2022 році. Операційна ефективність банків склала 42,9%, що на 1,5% більше в порівнянні з 2022 роком.

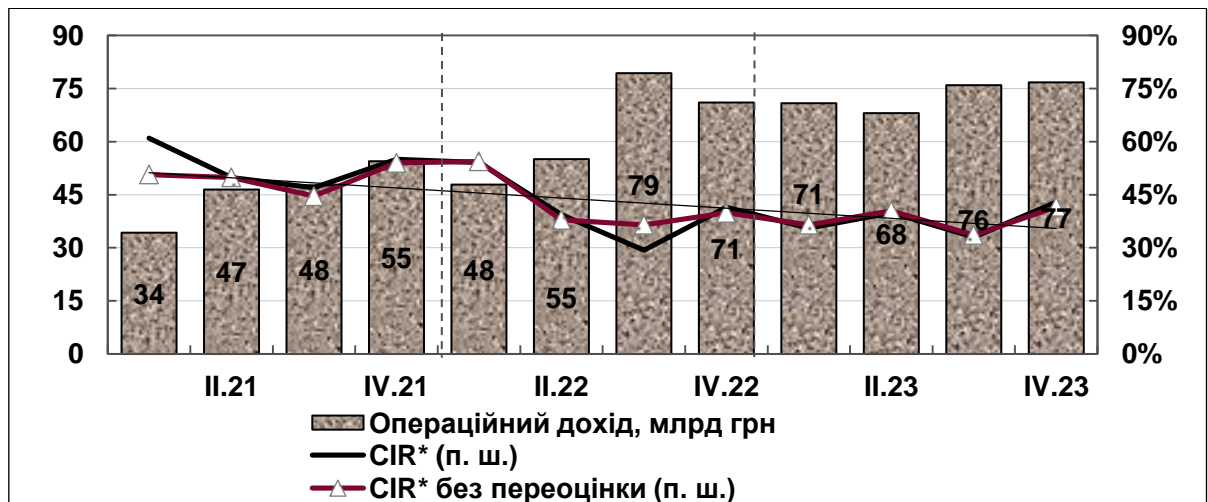

Рис.2.11 - Операційні доходи та операційна ефективність банків

Доходи від депозитних сертифікатів на 12,2% вищі порівняно з IV кварталом 2022 року за рахунок зростання обсягів, а доходи від ОВДП зросли на 79,1%. У 2023 році процентні доходи від роздрібного кредитування вперше з 2022 року збільшились на 12,5%. Витрати на роздрібні зобов'язання залишались вищими, ніж рік тому. Операційні витрати за 2023 рік зросли на 10%. Таке зростання процентних витрат знизило процентну маржу банків.

Спостерігалися коливання доходів від платіжних операцій, зокрема з використанням карток за кордоном, тому обсяг чистого комісійного доходу за 2023 рік майже не змінився. Операційно збитковими за квартал були 14 банків, в цілому за рік – 9 банків [21, 22]. Спостерігається поступове нарощування операційної ефективності банків: відбулося зростання максимуму чистої процентної маржі банків з 4,8% у 2021 році до 7,5% у 2024 році.

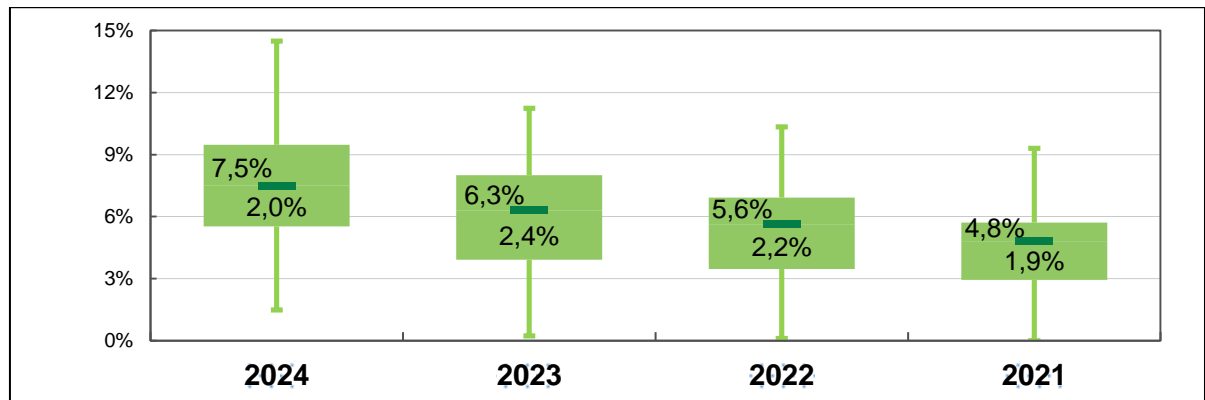

Рис.2.12 - Чиста процентна маржа банків за результатами оцінки стійкості

Примітка. Верхні та нижні лінії поза прямокутником – мінімум та максимум.

Підводячи підсумок досліджень щодо стану банківської системи України протягом останніх років, можна стверджувати про наявність позитивної динаміки щодо її стабілізації та зміцнення надійності в порівнянні з критичним періодом 2022 року. Основні показники стану банківської системи України в 2021-2023 роках, надані в табл. 2.2, демонструють позитивні тенденції до зростання активів, капіталу й фінансових результатів банківської діяльності за коефіцієнтами рентабельності активів та капіталу.

Таблиця 2.2 – Динаміка показників стану банківської системи України в 2021-2023 роках

Назва показника	Роки			Абсолютне відхилення, млрд. грн.		Темп приросту, %	
	2021	2022	2023	2023/2022	2022/2021	2023/2022	2022/2021
Активи, млрд. грн.	2053,2	2353,9	2943	589,1	300,7	125,0	114,6
Кредитний портфель,	1065,3	1036,2	1024,9	-11,3	-29,1	98,9	97,3
Капітал, млрд. грн.	225,5	218,1	296,8	78,7	-7,4	136,1	96,7
Зобов'язання, млрд. грн.	1797,7	2135,9	2646	510,1	338,2	123,9	118,8
Рентабельність активів, %	4,09	1,08	3,38	2,3	-3,01	313,0	26,4
Рентабельність капіталу, %	35,08	10,06	31,61	21,55	-25,02	314,2	28,7

За підсумками 2023 року 63% прибутку банківської системи приходилось на державні банки і Сенс-банк, який було націоналізовано та переведено під контроль держави. Акцентуємо увагу на те, що разом із надприбутками за

деPOSITними сертифікатами НБУ (ДС НБУ) базою для оподаткування стали доходи, отримані від класичних банківських операцій [23].

Додатковий податковий тягар фактично лягає на позичальників і буде сильно уповільнювати зростання кредитування і перетік капіталу з ДС НБУ на кредитний ринок, а також на ринки ОВДП та корпоративних облігацій, що є негативною тенденцією для підвищення кредитної активності економіки, особливо у напрямку фінансування екологічних проектів.

2.2. Аналіз стану банківського «зеленого» сектору

Сьогодні в українському банківському секторі працює декілька фінансових установ, які активно кредитують зелені проекти, створюючи спеціалізовані структурні підрозділи та, навіть, здійснюючи ребрендинг цілого банку. Ліквідність банківського сектору дозволяє мінімізувати ризики при кредитуванні невеликих й середніх інвестиційних проектів із використання ВДЕ. Преваги банкам із зеленим кредитуванням надають такі характерні риси: по-перше, добре розуміння ринку спеціалізованими департаментами банків, знання відповідного законодавства, яке динамічно трансформується; по-друге, перетворення банків на мобільні фінансові установи, які швидко аналізують приймають управлінські рішення щодо кредитування «зелених» проектів.

Отже, «зелені» банки – це державна, квазідержавна або некомерційна фінансова установа, що створена спеціально для сприяння інвестиціям у низьковуглецеву, стійку до змін клімату економіку. У світі вже існує понад десяток таких інституцій, які створені на різних рівнях, зокрема: на національному рівні (Австралія, Японія, Малайзія, Швейцарія, Велика Британія); на рівні штату (Каліфорнія, Коннектикут, Гаваї, Нью-Джерсі, Нью-Йорк і Род-Айленд у США); на міському рівні (місто Масдар, ОАЕ). Використання досвіду Австралії, Швейцарії, Великобританії та інших країн у створенні «зелених» банків може допомогти Україні створити дієвий механізм для фінансування «зеленого» відновлення економіки України. Такий банк може

бути або створено у рамках Плану відновлення України, наприклад «Укргазбанку», який є першим в Україні банком «зеленого» фінансування та має фокус на кліматичних інвестиційних проєктах.

Не дивлячись багато чисельні позитивні характеристики «зеленого» банкінгу, в Україні існують ряд проблем, які ускладнюють впровадження зеленого банкінгу та надання зелених кредитів, а також створення спеціалізованих "зелених" фінансових установ. Розглянемо основні аспекти таких проблем.

Обмеження на розмір кредитного ризику: Національний банк України встановлює ліміти на кредитний ризик для одного контрагента, що обмежує можливості банків надавати великі кредити для масштабних екологічних проєктів. Це призводить до того, що банки здебільшого фінансують лише малі та середні проєкти, не завжди відповідаючи стратегічним цілям енергетичної політики України та угодам з ЄС.

Високі кредитні ставки: Українські банки мають вищі кредитні ставки порівняно з європейськими, що робить проєкти зеленої енергетики менш привабливими для інвесторів і затримує розвиток ринку відновлюваної енергії.

Відсутність інфраструктури для зелених проєктів: Україні не завжди вистачає відповідної інфраструктури для впровадження великих зелених проєктів, таких як сонячні або вітрові електростанції. Це обмежує можливості банків у фінансуванні таких проєктів.

Потреба в страхуванні ризиків: Фінансові установи часто бояться високих ризиків при фінансуванні нових відновлюваних енергетичних проєктів. Вирішення цієї проблеми може включати залучення страхових компаній для мінімізації ризиків та підтримки банків у їхніх інвестиціях.

Підтримка з боку держави та міжнародних організацій: Важливою складовою успішного впровадження зеленого банкінгу є підтримка державних і міжнародних організацій, яка включає створення стимулів, субсидій та спеціальних програм для зелених інвестицій.

Отже, Україна має потенціал для створення "зеленого" банку або спеціалізованого фонду, що сприятиме розвитку низьковуглецевої економіки та сприяє досягненню кліматичних цілей. Однак для цього необхідно розв'язати зазначені вище проблеми та створити сприятливі умови для фінансування зелених проектів в Україні.

Крім державного «Укргазбанку», фінансові установи рідко беруть до фінансування нові проекти, частіше, звертаючись до рефінансування вже збудованих генеруючих можливостей, в результаті чого виникає необхідність балансування між мінімізацією ризиків банківськими установами та необхідними темпами зростання генеруючих потужностей. За цих умов доцільно підключити страхові компанії до співстрахування кредитних ризиків стосовно фінансування нових об'єктів ВДЕ. Це збільшить привабливість кредитування проектів зеленої енергії та стане вагомим кроком на шляху до енергонезалежності України.

Екологічно відповідальна або "зелена" банківська діяльність відіграє ключову роль у сталому розвитку та переході до моделі "зеленої" економіки. Це означає, що банки враховують екологічні та соціальні аспекти у своїй стратегії та операціях, зокрема у фінансуванні екологічних інвестиційних проектів та управлінні ризиками.

Необхідно підкреслити, що внутрішня частка «зелених кредитів» окремих країн як частка загальної суми виданих національних кредитів значно різняться в різних країнах. Хоча середній показник по країні становить 15%, існують сильні диспропорції, причому найбільше вони стосуються Туреччини, в якій частка «зелених кредитів» складає 72%. Частка «зелених позик» у загальній сумі кредитів у Сполучених Штатах становить 14%, Великобританії – 20%, Австралії та Франції – 19%, Японії та Китаї – 12%, Індії – 30% [3].

Слід ураховувати, що для кредитора важливо, щоб «зелені проекти» мали строк окупності до 10 років. Проекти, які мають більші строки окупності, збільшують ризики кредитора через невизначеність в стратегії сталого розвитку та можливих витрат позичальника на капітальний ремонт обладнання та

простоїв у виробництві, як наслідок, спричинюють неможливість обслуговувати борг. Окрім оцінювання економічної ефективності від зелених інвестиційних проектів, кредитор повинен оцінити їхні екологічні та соціальні ризики.

Зелені проекти, які спрямовані на зменшення впливу на навколишнє середовище та соціальні вигоди, можуть стикатися з різними екологічними та соціальними ризиками.

Екологічні ризики обумовлені екологічними невдачами. Проекти з відновлюваної енергетики або зелені будівельні ініціативи можуть потенційно призвести до негативного впливу на екосистеми через забудову або зміни в ландшафті.

Кліматичні зміни. Зміни клімату можуть вплинути на довгострокову ефективність зелених проектів, зокрема на відновлювану енергію, яка залежить від погодних умов і кліматичних змін.

Водні ресурси. Проекти, пов'язані з використанням водних ресурсів (наприклад, мали гідроелектростанції), можуть впливати на водні екосистеми та водні запаси, що має важливе значення для екологічної рівноваги.

Біорізноманіття. Будівництво інфраструктури для зелених проектів може порушити місцеве біорізноманіття та природні місцевості.

Соціальні ризики. Зелені проекти можуть провокувати соціальні конфлікти: між місцевими спільнотами і інвесторами через власність на землю, відшкодування та соціально-економічні наслідки.

Ризики здоров'я. Деякі зелені технології, наприклад, місцеві сонячні електростанції або вітряні турбіни, можуть мати потенційний вплив на здоров'я місцевих мешканців через шум, забруднення повітря або інші чинники.

Соціальна дотичність та економічна стабільність. Важливо, щоб зелені проекти були розроблені з урахуванням інтересів і потреб місцевих спільнот, щоб забезпечити соціальну дотичність та сприяти сталому розвитку. Розвиток зелених проектів може вимагати значних інвестицій та ресурсів, що можуть вплинути на економічну стабільність місцевих громад та регіонів.

Отже, для успішного впровадження зелених проектів важливо ретельно оцінювати та управляти екологічними та соціальними ризиками. Це включає в себе не лише технічні аспекти проектів, але й широкий спектр взаємовідносин зі зацікавленими сторонами, а також врахування місцевих умов та потреб. Зрозуміння та мінімізація цих ризиків дозволить забезпечити стале й ефективне розвиток зелених ініціатив.

Україна активно розвиває зелене кредитування для сприяння енергоефективності, ресурсозбереження та зменшення впливу на навколишнє середовище. Основні аспекти ініціатив та програм включають:

Державні програми для населення і бізнесу. Уряд впроваджує програми, які спрощують та здешевлюють процес зеленого кредитування. Наприклад, програма "теплих кредитів" для населення, де держава компенсує до 40% суми кредиту для утеплення житла та заміни неефективного обладнання.

Ковенанти для підприємств. Банки встановлюють спеціальні умови (ковенанти) для підприємств, які отримують фінансування на підвищення енергоефективності та ресурсозбереження. Ці умови включають стратегії енергоефективності, контроль за екологічними процесами та обмеження на шкідливі викиди.

Фінансові стимули. Щоб стимулювати попит на зелені проекти, банки пропонують позичальникам знижені відсоткові ставки. Наприклад, відсоткові ставки для екопроектів можуть бути на 1% нижче ринкових умов на національному кредитному ринку.

Участь державних банків. Державні банки відіграють важливу роль у зеленому кредитуванні, їхній "зелений кредитний портфель" для юридичних осіб значно зріс з 2016 року і становить значну частку в їх загальному портфелі. Це свідчить про активний інтерес до зелених ініціатив серед українських підприємств.

В цілому, зелене кредитування в Україні сприяє не лише екологічним та енергетичним вигодам, а й економічному розвитку через зменшення енерговитрат та викидів, стимулювання інновацій та залучення інвестицій у

сталі проекти. Проте для подальшого розвитку цієї сфери необхідно продовжувати вдосконалювати умови фінансування, спрощувати доступ до кредитів та підвищувати усвідомлення про переваги зелених технологій серед українських підприємців та громадян.

Активним учасником розвитку національного ринку «зеленого кредитування» є Міжнародна фінансова корпорація. Нові процеси, що супроводжують екокредитування, приводять до появи нових ризиків. Метою IFC є розкриття продукту «зеленого фінансування» для банківських установ, аналіз усіх загроз та ризиків, з якими може зіштовхнутися кредитор під час кредитування. Використовуючи світовий досвід, експерти з IFC розробляють основні положення для продуктів «зеленого кредитування», орієнтовані на національні ринки країн, зокрема України.

При запровадженні в українській банківській системі механізму «зеленого» банкінгу необхідно враховувати дію численних ендогенних й екзогенних чинників, які визначають ступінь успішності цього процесу. Одним з важливих факторів розвитку «зеленого» кредитування економіки є надійність банку, тобто здатність банку без затримки повернути депозити, якщо у нього з'являться фінансові проблеми або проблеми погашення кредитів та зростання заборгованості клієнтів, а також рівень підтримки акціонерів та держави. Важливу роль відіграє фактор власника з погляду поповнення капіталу та ліквідних ресурсів, що є основою стійкості у стресових умовах. Слід зауважити, що за період 2021-2024 років жоден банк, який належить державі чи міжнародним фінансовим холдингам, не був визнаний неплатоспроможним. Банківський сектор України пройшов перші роки війни з помірними втратами завдяки своєчасним діям Національного банку та комерційних банків для забезпечення безперебійної роботи. Рейтинг надійних банків України в 2024 році, складений Форіншурером на базі офіційної статистики українських банків, наданої НБУ за участю експертів банківського ринку, наведений в табл. 2.3 [24].

Результати досліджень кредитної активності банків свідчать про зниження попиту на кредитні ресурси з боку населення після початку повномасштабної війни росії в Україні. Кредитування корпорацій підтримувалося удосконаленими державними програмами. Попри воєнні ризики, рівень ліквідності є стабільно високим.

Таблиця 2.3 - Рейтинг надійних банків України в 2024 році: ТОП-15 українських та іноземних банків

Місце у рейтингу	Банк
1	ПриватБанк* (державний)
2	Ощадбанк* (державний)
3	Укрексімбанк* (державний)
4	Креді Агріколь Банк (Credit Agricole, Франція)
5	Ukrsibbank (BNP Paribas Group, Франція)
6	Кредобанк (PKO Bank Polska, Польща)
7	Укргазбанк* (державний)
8	СІТІбанк Україна (Citigroup, США)
9	ПроКредит Банк (ProCredit Bank, Німеччина)
10	Правекс-банк (Intesa Sanpaolo, Італія)
11	ПУМБ (СКМ Фінанс / Рінат Ахметов, Україна)
12	ІНГ Банк Україна (ING Group, Нідерланди,)*
13	Райффайзен Банк (Raiffeisen International Bank, Австрія)
14	Універсал Банк (Bailican, Кіпр / Сергій Тігіпко, Україна)
15	ОТП Банк (OTP Bank, Угорщина)

Обсяг коштів клієнтів у банках зріс переважно за рахунок гривневих коштів населення на вимогу. Обсяг коштів корпорацій під час війни зменшувався, найбільше в іноземній валюті. Банківський сектор України у 2024 адаптувався до кризових умов. Ліквідність системи зростала завдяки подальшому припливу коштів клієнтів. Вперше з початку повномасштабної війни почали збільшуватися строкові вклади у гривні, а строкові вклади в іноземній валюті відновили зростання вперше з часів коронакризи. Чистий кредитний портфель загалом скорочувався, лише в державних банках обсяг корпоративних кредитів зріс за підтримки державних програм. Очікувано зросла частка непрацюючих кредитів, найпомітніше в роздрібному сегменті.

Після проведення стрес-тестів НБУ виявилось, що банкам України потрібне збільшення капіталу більш ніж на 100 млрд. грн. Рівень проблемних кредитів у банківській системі перевищив 50%. Банки зіштовхнулися з курсовою проблемою – вони змушені повертати термінові валютні депозити, тоді як платоспроможність клієнтів за валютними кредитами стрімко знижується. У результаті банки змушені піднімати ставки за валютними кредитами, на міжбанківський ринок або залучати кошти у материнських структур.

Згідно з наданою статистичною й фінансовою інформацією, український фінансовий ринок показує деякі ключові тенденції та виклики, пов'язані з кредитуванням та фінансовим здоров'ям банків.

1. Розвиток роздрібних кредитів. Обсяги незабезпечених споживчих та іпотечних кредитів зростають, що свідчить про поживлення бізнес-активності та підвищений попит на кредити серед населення. Обсяги чистого роздрібного гривневого кредитного портфеля продовжили зростати передусім завдяки відновленню карткового кредитування. Зросли обсяги чистих іпотечних кредитів – на 18,7% завдяки видачі позик за програмою “єОселя”. Частка малих та середніх підприємств у споживчому кредитному портфелі зросла до 55%.

2. На початок 2024 року банки майже не зазнали кредитних втрат. Частка непрацюючих кредитів знизилася до 36,1% завдяки списанню таких кредитів фізичним особам і перекласифікації окремих великих корпоративних кредитів у працюючі. Ключовим чинником скорочення частки NPL було зростання працюючого кредитного портфеля, який протягом I кварталу 2024 року зріс на 34,6 млрд грн, або на 3,1%.

3. Переважно нарощувалися обсяги депозитних сертифікатів НБУ. Водночас відбулося скорочення чистого кредитного портфеля: гривневого внаслідок дорезервування, валютного – через погашення позик. Чисті гривневі корпоративні кредити за квартал зменшилися на 2.2%, валютні – на 10% у доларовому еквіваленті. Лише державні банки наростили гривневе кредитування бізнесу – на 4.3% за I квартал 2024 року.

Чистий роздрібний кредитний портфель скоротився на 13.8% як за рахунок зменшення обсягів кредитування, так і через зростання резервів [24].

Рейтинг банків України – 2024 за рівнем кредитної активності та обсягами кредитних портфелів представлений в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 - Рейтинг банків України - 2024 за обсягами кредитних портфелів: ТОП-5 українських та іноземних банків

Гривневий корпоративний кредитний портфель		.Роздрібний гривневий кредитний портфель	
Банк	Кредити фізичним особам, тис. грн.	Банк	Кредити юридичним особам, тис. грн
ПриватБанк	73596983	ПриватБанк	184010558
СЕНС-БАНК	34031442	Укресімбанк	109148179
УНІВЕРСАЛ БАНК	25322664	Ощадбанк	95478213
ПУМБ	22257611	УКРГАЗБАНК	52955713
Ощадбанк	17744422	ПУМБ	38093892

Темпи відрахувань у резерви під збитки від активних операцій знизилися порівняно з показниками попереднього року на 82%, зокрема, в резерви під кредити – на 90%. Загалом із початку повномасштабного вторгнення банки сформували резерви під кредитні втрати на 108 млрд. грн. Водночас банківські установи вимушені робити значні відрахування до резервів під збитки, спричинені війною. За III квартал 2023 року відрахування в резерви під кредити становили 33.5 млрд. грн., під цінні папери – 7.1 млрд. грн. Визнання справжньої якості активів триватиме, тож резерви надалі зростатимуть.

Національний банк спонукає банки до виваженого підходу до оцінки кредитного ризику, проведення раціональних реструктуризацій, належної оцінки вартості заставного майна. Наступного року буде проведено оцінку якості активів банків, яка надасть можливість переконатися в коректності підходів до оцінки кредитного ризику.

Отримані фінансові результати діяльності банків у тісному зв'язку корелюють з обсягами їхніх кредитних портфелів. Так, найбільший прибуток отримали саме банки з високою кредитною активністю: ПриватБанк

(54,46 млрд. грн.), Ощадбанк (11,56 млрд. грн.), Райффайзен банк (7,4 млрд. грн.), Укрсиббанк (6,86 млрд. грн.), ПУМБ (6,69 млрд. грн.), ОТП банк (5,44 млрд. грн.), Сітібанк (5,37 млрд. грн.), Сенс банк (5,25 млрд. грн.), Укрексімбанк (4,9 млрд. грн.) та Універсалбанк (4,95 млрд. грн.) [24].

Отже, результати оцінки свідчать, що банки в цілому адекватно оцінюють кредитний ризик та мають фінансове підґрунтя для розвитку «зеленого» банкінгу.

Застосування механізму «зеленого» банкінгу поступово запроваджується в українському банківському секторі, починаючи з підписання Паризької кліматичної угоди Україною у 2016 році в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату з приводу регулювання проєктів зі зниження з 2020 р., обсягів викидів діоксиду вуглецю та підписання Закону «Про ратифікацію Паризької угоди» [25]. Сьогодні в українському банківському «зеленому» секторі працюють сім провідних банків, які відносяться до «зелених» банків [26]: АТ «Укргазбанк», АТ «Ощадбанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «ПроКредитбанк», ПАТ «Укрексімбанк», ПАТ «Мегабанк», АТ АКБ «Львів».

Набувають популярності в Україні зелені інвестиційні продукти, і деякі українські банки вже активно розвивають цей напрямок, пропонуючи спеціальні банківські продукти для фінансування екологічних проєктів та компаній. Розглянемо детальніше основні банківські продукти, що застосовують провідні українські банки для фінансування «зеленої» економіки.

1. ПриватБанк:

- зелений кредит "Приватні відносини" - продукт, який надає можливість фінансування енергоефективних заходів для приватних осіб.
- кредити для встановлення сонячних панелей, утеплення будівель, встановлення енергоефективного обладнання тощо.
- зелений кредит "Приватна ферма"- для фінансування для розвитку сільського господарства з використанням екологічних підходів та технологій.
- підтримка фермерів у впровадженні відновлюваної енергетики, екологічних методів обробки землі тощо.

2. Ощадбанк:

- зелені кредити для бізнесу - продукти для фінансування проектів з енергоефективності, відновлюваної енергетики, виробництва екологічних товарів тощо.

- кредитування підприємств з урахуванням їхньої екологічної відповідальності та дотриманням стандартів.

3. Укргазбанк:

- зелені інвестиційні кредити – для фінансування щодо впровадження проектів з енергоефективності та використання відновлюваної енергії.

- інвестиції у будівництво сонячних електростанцій, встановлення енергозберігаючого обладнання тощо.

4. Райффайзен Банк Аваль:

- «Енергоефективна картка» - продукт для фінансування енергоефективних заходів для приватних осіб.

- кредити для утеплення будівель, встановлення енергоефективного обладнання, заміна вікон тощо.

- "Зелений лізинг" - програма лізингу для підприємств для придбання та використання енергоефективного обладнання та транспорту.

- фінансування електромобілів, сонячних батарей, енергозберігаючих систем тощо.

5. Кредобанк:

- "Зелений кредит"- для фінансування енергоефективних та екологічно чистих проектів для бізнесу.

- кредити для впровадження енергозберігаючих технологій, відновлюваної енергетики, утилізації відходів тощо.

Отже, зелені інвестиційні продукти українських банків спрямовані на підтримку екологічних проектів та ініціатив. Ці продукти не лише сприяють сталому розвитку економіки, але й дають інвесторам можливість активно сприяти збереженню довкілля та підтримці екологічно відповідальних практик.

Головна місія «зеленого» банкінгу це фінансування екологічних проєктів. АТ «Укргазбанк» посідає першу позицію в цій сфері та заслуговує узагальнення позитивного досвіду запровадження механізму «зеленого» банкінгу. У 2015 році «Укргазбанк» вибрав екологічність своїм пріоритетним напрямком розвитку, тоді цей напрямок в Україні ще не був настільки популярним, але правління банку зрозуміло, що саме завдяки даному напрямку «Укргазбанк» зможе відрізнитися серед інших. Керівництво «Укргазбанку», зважаючи на успішний міжнародний досвід, визначило перспективність інвестування в енергоефективність, у сферу відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), започатковши напрям «зеленого» кредитування.

Отже, більшість банків адекватно оцінюють потенційні втрати кредитного портфеля та відображають пруденційні і фінансові резерви під знецінення

2.3. Аналіз ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк»

Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк» було створено відповідно до установчого договору від 07 лютого 1992 року у формі товариства з обмеженою відповідальністю під назвою Комерційний банк «ПриватБанк» та зареєстровано Національним банком України 19 березня 1992 року. Станом на 31 грудня 2023 року та на 31 грудня 2022 року єдиним акціонером Банку є держава Україна в особі Кабінету Міністрів України. Управління корпоративними правами держави стосовно Банку здійснює Кабінет Міністрів України.

АТ КБ «ПриватБанк» (далі Банк) є універсальним Банком з фокусом на роздрібний сегмент, що активно просуває послуги для малого та середнього бізнесу та вибірково працює в корпоративному секторі. Загальна кількість відокремлених підрозділів Банку, які зареєстровані в Державному реєстрі банків, становить 1 209 підрозділів, в т.ч. 9 філій, 1 представництво і 1199 відділень різних класифікаційних груп.

У банківській системі України ПриватБанк належить до групи нових комерційних банків другої хвилі, на відміну від державних банків першої хвилі. За вісім років свого існування банк досяг лідируючих позицій на ринку банківських послуг України, збільшуючи свою частку ринку, підвищуючи ефективність, постійно підвищуючи надійність, підвищуючи конкурентоспроможність та комплексність надання банківських продуктів своїм клієнтам. Це вдалося досягти завдяки спільній роботі команди банку, заснованої на прогресивній системі управління та передових банківських технологіях [26].

В 2023 році Міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings підтвердило рейтинг ПриватБанку. Fitch Ratings зберегло рейтинги ПриватБанку: довгостроковий рейтинг дефолту емітента в іноземній валюті (PDE) перебуває на рівні «ССС-», а довгостроковий рейтинг дефолту в національній валюті залишається на рівні «ССС». Рейтинг життєздатності банку також залишається на рівні «ссс-». За оцінкою фахівців Fitch Rating, первинні рейтинги банку залишаються на рівнях, вищих за суверенні. Це відображає незмінно високий рівень кредитоспроможності та прибутковості ПриватБанку, виділяючи його на тлі інших банківських установ України. Рейтинг державної підтримки (GSR) було знижено до «без підтримки» (ns) з «ссс-». Зниження рейтингу GSR відображає думку Агентства, що в разі істотної нестачі капіталу ПриватБанк, найімовірніше, працюватиме в умовах заборони на використання регулятивного капіталу в найближчій перспективі, а не отримає оперативну підтримку капіталу від держави [21, 23, 24].

Стратегія АТ КБ «ПриватБанк» полягає в переході від традиційного обслуговування у відділеннях банку до активного навчання клієнтів та використання дистанційних банківських інструментів. Банк був зареєстрований 19 травня 1992 року, і з 24 квітня 2017 року його штаб-квартира розташована за адресою місто Київ, вулиця Грушевського 1 (раніше в місті Дніпро).

У 2015 році MasterCard визнав ПриватБанк найбільшим банком Східної Європи за кількістю карток, емітованих Maestro/MasterCard. Наприкінці 2015

року в обігу було приблизно 30 млн таких карток ПриватБанку. Банк також очолює ринок за кількістю придбаних цих карток, які приймаються у понад 109 тисячах комерційних відділень.

За класифікацією Національного банку України, АТ КБ «ПриватБанк» був визнаний першим системно важливим банком в Україні у 2022 році. Банк успішно адаптувався до умов військових дій та економічної нестабільності, ініціюючи програму економічного відновлення, яка стимулює розвиток малих і середніх підприємств. ПриватБанк став одним із небагатьох банків, які продовжили підтримку бізнесу через фінансування для підприємців як через банківські кредити, так і позикові платформи. Банк також бачить можливості підтримки малих і середніх підприємств через навчальні програми, інформаційно-консультаційну підтримку та впровадження передових цифрових технологій.

Невід’ємним етапом фінансового моніторингу є оцінка фінансової стану банків, яка проводиться НБУ та самими банками. Фінансовий стан впливає на рівень надійності кожного окремого банку та на рівень стабільності банківської системи країни у цілому. Кредитна діяльність банків є основою його банківської діяльності, що забезпечує прибутковість та фінансову стійкість банку. Практичне оцінювання діяльності банків рекомендовано виконувати на основі їхньої фінансової звітності, яка є відкритою – публікується як на офіційних сайтах банків.

Кредитний портфель є основною складовою частиною активів банку, але його структура та якість суттєво відрізняються від власних активів. Проаналізуємо динаміку активів Банку та значимість в ньому кредитного портфеля. Активи банку – ресурси банку та кошти, що класифікуються за напрямками розміщення та використання з метою одержання прибутку. Аналіз активів банків дозволить виявити їхню структуру та динаміку, ідентифікувати чинники, що зумовили такі зміни та поточний стан. Інформацію про обсяги активів банків наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка обсягів та структури активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021 – 2023 рр., (на кінець року) [27, 28]

Показники	2021	2022	2023	Структура активів, %		
				2021	2022	2023
Гроші та їх еквіваленти	52835	96380	152282	13,17	24,02	37,95
Кредити та аванси банкам	26243	103837	132237	6,54	25,88	32,95
Кредити та аванси клієнтів	68218	68084	92019	17,00	16,97	22,93
Інвестиційні цінні папери, за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	93096	95716	100376	23,20	17,71	14,76
Нематеріальні активи	1288	1389	1563	0,321	0,257	0,230
Основні засоби	6074	5228	5 127	1,51	0,97	0,75
Інші фінансові активи	2644	4309	9403	0,66	0,80	1,38
Інші нефінансові активи	9713	9189	9094	2,42	1,70	1,34
Загальні активи	401296	540596	680008	100	100	100

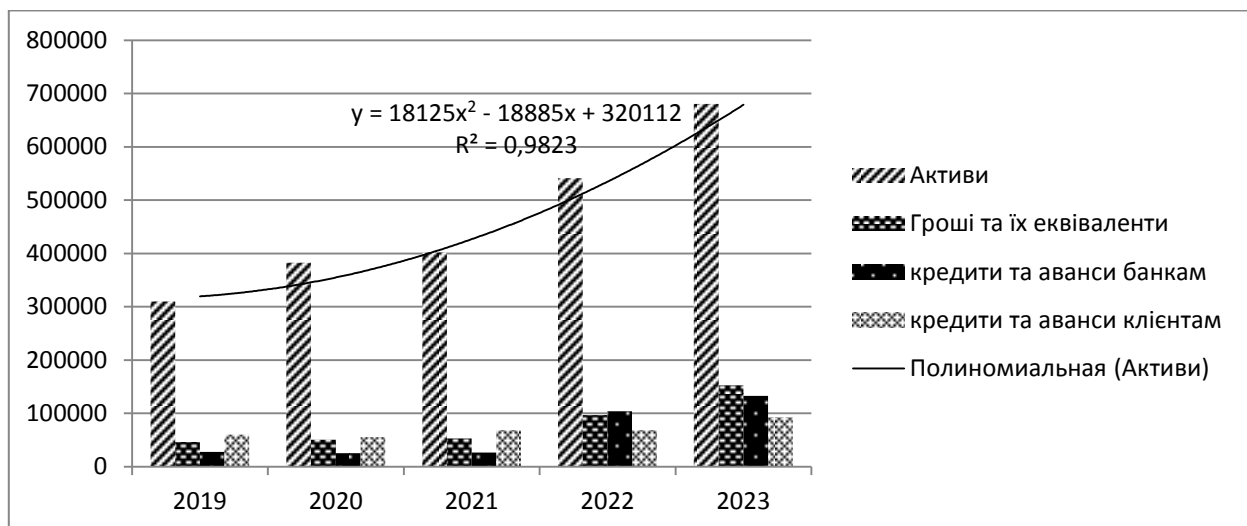

Рис. 2.13 – Динаміка активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2019 -2023 рр., млн. грн.

Статистичні дані про активи Банку свідчать про те, що як загальна сума активів за період 2021 - 2023 років має стабільну тенденцію до збільшення, так

як і обсяги кредитного портфеля банку, починаючи з 2023 року почали відновлюватися та зростати, забезпечивши домінуючу частку в активах - до 60%. Другу велику частку складають інвестиційні цінні папери, серед яких переважають депозитні сертифікати НБУ.

Аналіз структури зобов'язань банку показує кількісну та якісну оцінку їхніх строкових та поточних зобов'язань. Інформацію про обсяги зобов'язань Банку наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 - Динаміка обсягів та структури зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» [27, 28]

Показники	2021	2022	2023	Структура зобов'язань ,%		
				2021	2022	2023
Кошти клієнтів	325303	471970	555525	97,20	97,76	93,34
Інші фінансові зобов'язання	3770	2634	3038	1,13	0,55	0,51
Забезпечення	3651	5804	5438	1,09	1,20	0,91
Інші не фінансові зобов'язання	1795	2271	2741	0,54	0,47	0,46
Загальна сума зобов'язань	334681	482807	595162	100	100	100

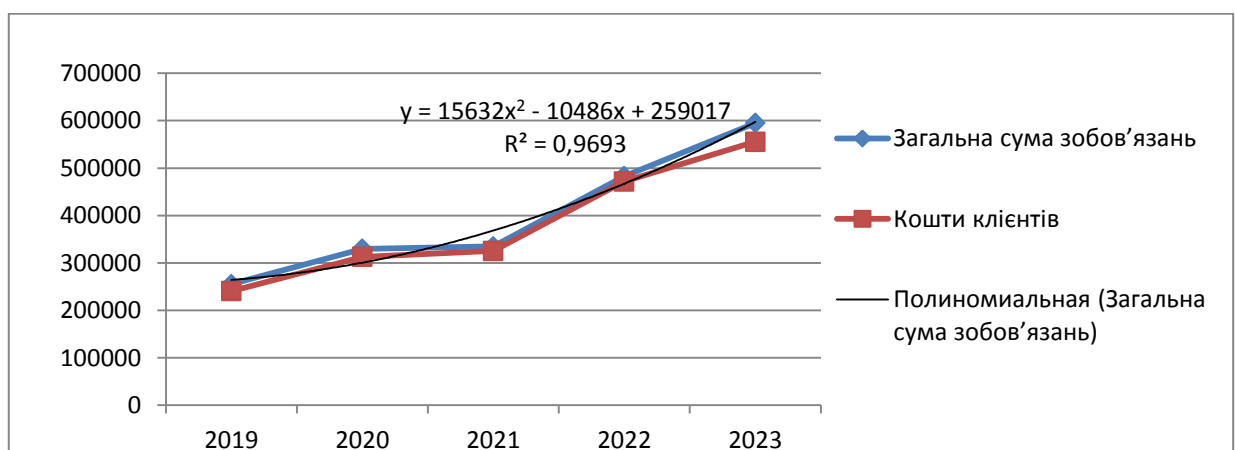

Рис. 2.14 - Динаміка зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за 2019 – 2023 рр., млн. грн.

З даних табл. 2.6 видно, що зобов'язання банку на 31 грудня 2023 року становлять 595162 млн. грн. Порівняно з зобов'язаннями на 31 грудня 2022 р.

вони зросли на 112355 млн. грн. або на 23,3%. Суттєвий приріст ресурсної бази банку свідчить про високоефективну роботу депозитного відділу щодо залучення фінансових ресурсів.

Найбільше зростання зобов'язань Банку відбулося за статтею – кошти клієнтів, які зросли на 83555 млн. грн., тобто зросли на 17,7%.

Акцентуємо увагу на тому, що зростання депозитної бази відбувалося в основному через приріст коштів фізичних та юридичних осіб, а не за рахунок міжбанківських кредитів, що є позитивною тенденцією та свідченням підвищення ефективності депозитної політики Банку та застосування інноваційних банківських продуктів. Зростання зобов'язань Банку сприяло нарощуванню обсягів кредитування економіки, про що свідчить зростання його кредитного портфеля у 2023 році на 23935 млн. грн. або на 35,2%, передусім завдяки підтримці малих й середніх підприємств та аграріїв через державні програми кредитування. Вивчення кредитного портфеля включає аналіз структури ризикових груп, ступеня захищеності та форми кредитних операцій, а також розгляд кожної групи та сегмента кредитного портфеля.

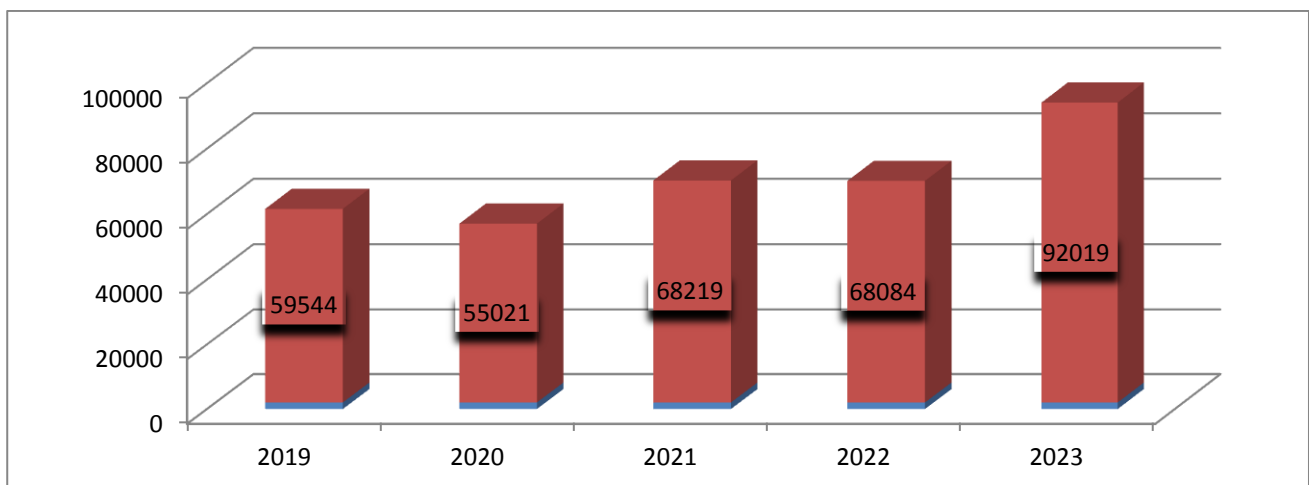

Рис. 2.15 – Динаміка кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк», млн. грн.

В процесі аналізу кредитного портфеля слід урахувувати, що станом на 31 грудня 2023 та 2022 років категорія «Кредити, що управляються як окремий портфель» включала в себе непрацюючі кредити, які були видані до 19 грудня 2016 року. На думку керівництва, цей портфель має спільні показники

кредитного ризику, незалежно від класифікації за галуззю економіки та напрямом комерційної діяльності на дату видачі таких кредитів.

Станом на 31 грудня 2023 року Банк визнав 169 633 мільйони гривень резерву під очікувані кредитні збитки за цими кредитами (31 грудня 2022 року: 167 435 мільйонів гривень). Протягом 12 місяців 2023 року Банк списав за рахунок резерву 133 мільйони гривень вказаних кредитів (2022 рік: 44 мільйони гривень), і Банк продовжує вживати заходів щодо стягнення списаної заборгованості.

Таблиця 2.7 - Динаміка кредитного портфелю за видами економічної діяльності та якістю кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк», млн. грн.

Види кредитів	2020	2021	2022	2023
Кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом, що управляються як окремий портфель	164332	163513	167931	170042
Кредити юридичним особам	5 509	4 091	5 340	6386
Кредити фізичним особам – кредитні картки	40 609	45 314	46 593	54500
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	9 566	9 858	3 912	5618
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	3 500	5 343	3 880	9751
Кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля	35	394	328	885
Кредити фізичним особам – інші кредити	129	83	26	13
Кредити МСП	6 859	11 903	21 311	25454
Всього кредитів та авансів клієнтам, загальна сума	232772	242568	250496	274 917
Резерв під очікувані кредитні збитки	(177751)	(174350)	(182412)	(182898)
Всього кредитів та авансів клієнтам	55021	68218	68084	92019

Представлені в табл. 2.7 статистичні дані щодо динаміки обсягів кредитування Банком свідчать, що корпоративний кредитний портфель поступово зростає після різкого спаду 2022 року, спричиненого повномасштабним вторгненням РФ, насамперед завдяки запровадженню державних програм підтримки кредитування та поза межами державних програм, завдяки поживленню попиту на гривневі кредити внаслідок відновлення бізнес-активності. Послідовно підтримуючи економіку, Банк

продовжував нарощувати обсяги кредитів для МСБ, що сприяло підвищенню якості кредитного портфеля. На фоні значного зменшення загальної кількості банків, що активно працюють з МСБ, за 2022 – 2023 роки було збільшено кредитний портфель в даному сегменті на 60%, а частка ринку кредитування юридичних осіб перевищила 5%. Частка малих та середніх підприємств у кредитному портфелі Банку зросла до 9,3% у 2023 році у порівнянні з 8,5% у 2022 році. [27, 28, 29]. Зростання відбулось зокрема завдяки державним програмам допомоги бізнесу під час війни. Підприємства найбільше користувалися кредитними програмами Банку, щоб продовжувати працювати та розвиватися. Підтримка бізнесу відбувалася не тільки завдяки звичайному фінансуванню на обігові потреби в рамках програми «Доступні кредити», але Банк посів друге місце на ринках фінансування інвестиційних потреб та лізингу, розвиваючи кредитування агросектору. Розуміючи важливість фінансування галузей, що забезпечують країні продовольчу безпеку та експорт, Банк системно адаптувався до реалій воєнного стану. За результатами дослідження ринку компанії СBR, 47% юридичних осіб та 62% підприємців називають ПриватБанк основним банком для свого бізнесу та при цьому 62% юридичних осіб та 79% підприємців, що мають намір отримувати бізнес-кредити, — збираються зробити це саме у ПриватБанку

У порівнянні з позитивною динамікою корпоративного кредитного портфеля Банку значно більшими темпами зростали роздрібні незабезпечені споживчі та іпотечні позики. Обсяги споживчих гривневих кредитів продовжили зростати високими темпами (у 2,5 рази більше, ніж у 2022 році) передусім завдяки відновленню карткового кредитування, маючи 8,5 млн. клієнтів із кредитними картками. Банк підтримав своїх клієнтів, не зменшуючи кредитні ліміти, а в березні 2022 року не нараховував проценти по кредитах узагалі, після чого запровадив кредитні канікули. Зросли обсяги чистих іпотечних кредитів – на 43% у 2023 році завдяки видачі позик за державною програмою підтримки кредитування “єОселя”. Станом на 31 грудня 2023 року

загальна сума кредитів за програмою «Оселя» складала 2 573 мільйонів гривень в той час, як на 31 грудня 2022 року - 107 мільйонів гривень.

Отже, завдяки професійним діям кредитних менеджерів Банку, його частка ринку в роздрібному кредитному портфелі зросла з 26% до 32%..

У 2023 році кредити та аванси клієнтам, які Банк списав за рахунок резервів в минулих роках, було відшкодовано в загальній сумі 725 мільйонів гривень (у 2022 році: 359 мільйонів гривень) включаючи відшкодування 345 мільйонів гривень за кредитними картками (у 2022 році: 237 мільйонів гривень), 329 мільйонів гривень за кредитами юридичним особам (у 2022 році: 98 мільйонів гривень), 47 мільйонів гривень за іпотечними кредитами (у 2022 році: 21 мільйон гривень), 3 мільйони гривень за кредитами підприємствам малого та середнього бізнесу (у 2022 році: 2 мільйони гривень) та 1 мільйон гривень за іншими кредитами фізичних осіб (у 2022 році: 1 мільйон гривень).

В результаті частка непрацюючих кредитів скоротилася за звітний 2023 рік до 61% кредитного портфеля у порівнянні з 67% у 2022 році внаслідок списання з балансів повністю зарезервованої заборгованості, за якою банк не очікує надходжень (рис.2.16) та забезпечення достатньої прибутковості банківських операцій.

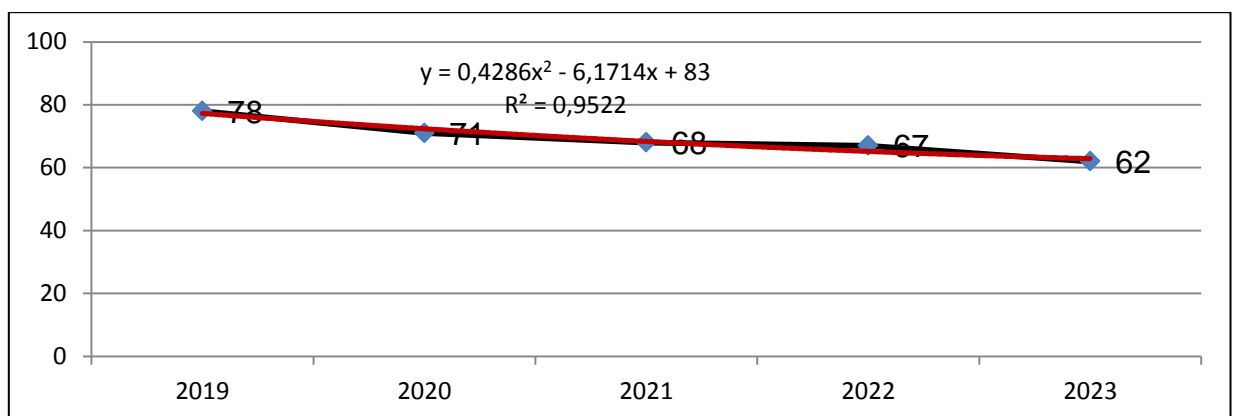

Рис. 2.16 – Частка непрацюючих кредитів АТ КБ «Приватбанк»

Але цей показник залишається значно вищим за середньостатистичний показник по системі банків, який станом на початок квітня 2024 склав 40,15%

(проти 28,45% на 01.03.2022) [27, 28, 29] та вважається критичним для фінансової стабільності як банку, так і всього банківського сектору [27, 29].

За умови забезпечення достатньої прибутковості операцій банку, рівень непрацюючих кредитів (NPL) поступово зменшується в останні роки, як показано на рис. 2.16. У 2023 та 2022 роках цей рівень становить відповідно 62% та 67%, що, хоч і нижче рівня минулих періодів, але все ще вважається критичним для фінансової стабільності як банку, так і всього банківського сектору.

Отже, протягом періоду 2019 - 2024 років спостерігається незначне, але поступове збільшення кредитного портфеля при одночасному зменшенні частки непрацюючих кредитів (NPL). Це підтверджує загальну трансформацію бізнес-моделі Банку, насамперед в напрямку його кредитної політики, що сприяє загальному поліпшенню його фінансового стану та підвищенню надійності.

Аналіз відповідності стандартам кредитного ризику є важливою складовою оцінки кредитного ризику комерційного банку. Ці стандарти встановлені Національним банком України з метою запобігання концентрації кредитного ризику в банку та його мінімізації. Упродовж 2019 - 2024 років ПриватБанк дотримувався всіх нормативів кредитного ризику, як показано в табл. 2.8 [27, 29]. Протягом цього періоду максимальна ставка кредитного ризику (Н7) зросла до 10,77 на 01.05.2024р., але це не перевищує нормативного значення та значно менше показника по системі банків (17,28). У 2024 році стандарт високого кредитного ризику (Н8) вперше за досліджуваний період перевищив нуль, досягнувши 10,77%. Норматив Н9, незначно зріс до 0,01%. Банк утримував низький рівень участі у наданні кредитів з внутрішніх джерел. Тож, виконання економічних нормативів по АТ КБ «Приватбанк» за 2019 – 2023 роки вказує на те, що банк впевнено дотримується нормативів кредитного ризику, що є важливим чинником отримання позитивного фінансового результату його як кредитної, так і банківської діяльності в цілому.

Таким чином, завдяки диверсифікації та впровадженню інноваційних банківських послуг, вдосконаленню сервісів та забезпеченню їхньої безпеки роздрібна банківська діяльність зберігає прибутковість, генеруючи більшу частину прибутку Банку.

Таблиця 2.8 – Динаміка нормативів кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк», %

Норматив	2020	2021	2022	2023	01.05.2024
Н7 - Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	9,62	8,25	6,37	5,47	10,77
Н8 - Норматив великих кредитних ризиків	0,00	0,00	0,00	0,00	10,77
Н9 - Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру	0,16	0,01	0,00	0,00	0,01

В результаті закріплюються позитивні тенденції щодо покращення фінансових результатів та показників рентабельності, зокрема зростання чистої процентної маржі до рівня 8,8%.

Державний ПриватБанк збільшив чистий прибуток на 24,75%, до 37,8 млрд. грн. у 2023 році. Динаміка фінансових результатів діяльності Банку за період 2020-2023 років показана в табл.2.9 та на рис.2.17.

Таблиця 2.9 – Динаміка показників фінансової діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2020 – 2023 рр., млн. грн.

Показники	2020	2021	2022	2023
Капітал	52825	66615	57789	84846
Активи	382525	401296	540596	680008
Процентні доходи	33563	35854	43686	66238
Процентні витрати	11961	6537	3768	6616
Чистий процентний дохід	21961	29324	39918	59622
Чистий прибуток	35050	24302	30198	37765

Значне зростання чистого прибутку та чистого процентного доходу Банку у 2023 році обмовлено дією багато численних чинників, серед яких найбільш

впливовим був фактор випереджаючих темпів зростання процентних доходів над темпами зростання процентні витрат, значна частина яких була спрямовані на виняткові військові витрати, такі як підтримка особового складу та захист інформаційних систем. Збільшення комісійних доходів Банку пов'язане з переглядом тарифів банку та зростанням обсягу клієнтських платежів.

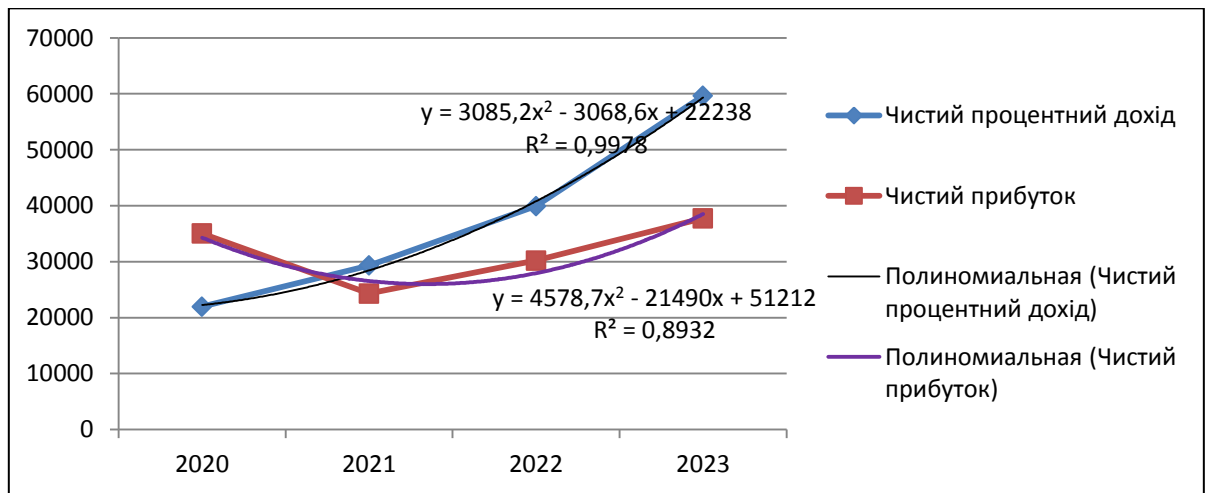

Рис. 2.17 - Динаміка фінансових результатів діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2020 – 2023 рр., млн. грн.

Водночас прибуток до оподаткування досяг 72,8 млрд. грн., що більше ніж удвічі перевищує результат 2022 року. За результатами 2023 року ПриватБанк сплатив до бюджету 26,8 млрд. грн. податку на прибуток (ще 8,2 млрд. грн. було передплачено в 2021-2022 роках одночасно з дивідендами). За результатами 2023 року ПриватБанк сплатив до бюджету 26,8 млрд. грн. податку на прибуток (ще 8,2 млрд. грн. було передплачено в 2021-2022 роках одночасно з дивідендами) [28,29].

Методику розрахунку показників рентабельності банку та ефективності його кредитної діяльності наведено в табл.2.10. Результати розрахунку показників ефективності кредитної діяльності Банку в динаміці за 2020 – 2023 роки представлено в табл. 2.11.

Чиста процентна маржа вказує на можливість комерційного банку генерувати чистий процентний дохід з використанням загальних активів і відображає структуру активів банку. Рекомендоване значення цього показника

становить 4,5%, проте протягом 2020-2023 років він був вищий за оптимальний рівень, досягнувши свого максимального значення у 2023 році - 9,7%. Це свідчить про цільове використання активів Банку для генерації прибутку.

Таблиця 2.10 - Алгоритм розрахунку показників рентабельності та показників ефективності кредитної діяльності банку [32 - 34]

Показник	Формула	Визначення
Коефіцієнт якості кредитного портфеля, %	$\text{кякп} = \frac{P}{\text{КП}} * 100$	Визначається як відношення P - резерву для покриття втрат від кредитних операцій до КП – кредитного портфеля банку
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій, %	$\text{кп} = \frac{\text{чпд}}{\text{КП}} 100$	Показує кількість ЧПД чистого процентного доходу (прибутку), що припадає на одну гривню КП кредитного портфеля.
Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом, %	$\text{квк} = \frac{\text{ВК}}{\text{КП}} 100$	Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом показує кількість власного капіталу, що припадає на 1 грн кредитного портфеля та характеризує якість кредитного портфеля з погляду його захищеності власним капіталом
Чиста процентна маржа, %	$\text{ЧПМ} = \frac{\text{пд}-\text{пв}}{A} 100$	Чиста процентна маржа ЧПМ визначається як відношення різниці між процентними доходами ПД і процентними витратами ПВ до активів А банку, %:
Рентабельність капіталу, %	$\text{ROE} = \frac{\text{П}}{\text{ВК}} * 100$	Рентабельність власного капіталу (ВК) відображає ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів:
Рентабельність активів, %	$\text{ROA} = \frac{\text{П}}{A} * 100$	Це показник економічної ефективності використання ресурсів або інвестицій. Він показує вдалося чи не вдалося повернути вкладення і на скільки.

Чистий спред – це показник, який дає змогу проаналізувати мінімальну різницю між ставками за активними та пасивними операціями. Він характеризує різницю між ціною придбання ресурсів та їх розміщенням у дохідні активи (переважно у кредитний портфель).

Отже, чистий спред відображає ступінь узгодженості процентної кредитної й депозитної політики банку. Протягом всього досліджуваного періоду цей показник перевищував рекомендоване значення (не менше 1,25%) й також досягнув свого максимального значення у 2023 році - 22,9%.

Таблиця 2.11 - Динаміка показників ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» [28, 29, 30]

Показник	2020	2021	2022	2023
Коефіцієнт якості кредитного портфеля	76,36	71,88	72,82	66,53
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій, %	9,4	12,1	15,9	21,7
Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом, %	0,96	0,98	0,85	0,92
Чиста процентна маржа, (ЧПМ), %	7,9	7,4	8,5	9,7
Чистий серед (ЧС), %	10,6	12,8	16,6	22,9
Рентабельність активів, (ROA), %	7,2	8,8	6,3	6,2
Рентабельність капіталу (ROE), %	75,8	46,7	48,5	53

Аналізуючи основні показники рентабельності АТ КБ «ПриватБанк» за період з 2020 по 2023 рік, можна зазначити, що всі ці показники відповідали рекомендованим стандартам. Індекс рентабельності активів, який вказує на ефективність використання банківських ресурсів, перевищував 1% протягом всього періоду, що свідчить про успішне використання активів банку.

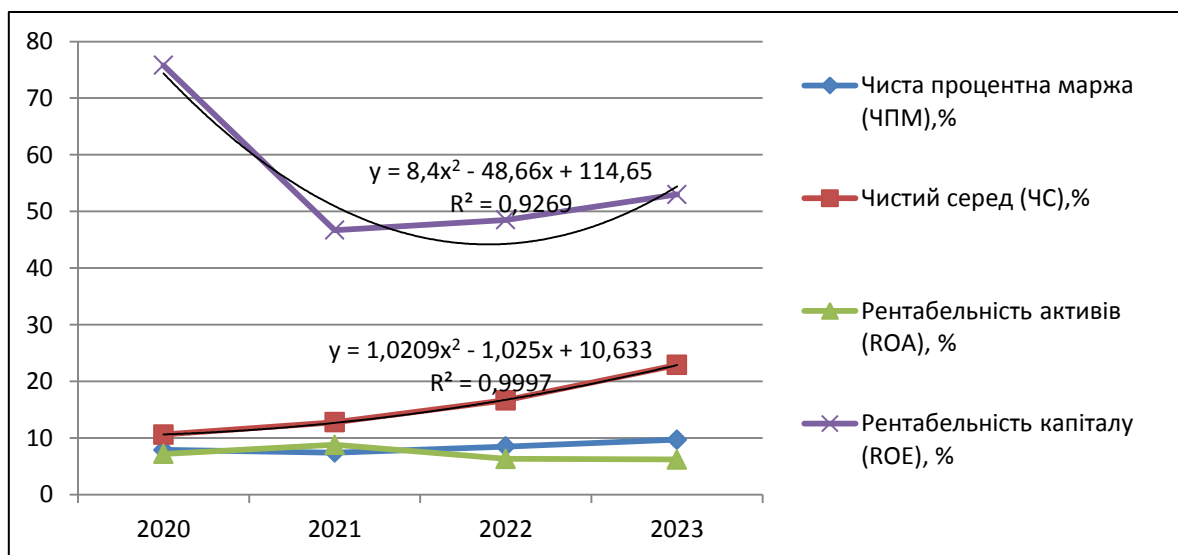

Рис.2.18 - Динаміка показників ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк»,%

Всі інші показники прибутковості діяльності Банку також перевищують середньостатистичні показники по системі банків України за цей період: у 2023

році рентабельність активів перевищувала на 2,8%, рентабельність капіталу – на 21%. Рекомендована норма віддачі капіталу становить не менше 15%, тобто рентабельність капіталу Банку за цей період була значно вище за стандарт.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного дослідження стану й перспектив відновлення та активізації кредитування в банківській системі України та АТ КБ «ПриватБанк» в контексті розвитку «зеленого банкінгу» встановлено таке.

Українські банки за досліджуваний період 2020 - 2023 роки були добре забезпечені власним та регулятивним капіталом. В цілому по системі банків рівень адекватності регулятивного капіталу (Н2) виріс з 18,01% до 19,98%, а рівень адекватності основного капіталу (Н3) збільшився з 11,99% до 12,05%, що відбувалося під тиском збільшення оподаткування прибутку банків з одночасним зростанням депозитів.

За період з 01.01.2022 по 01.03.2024 р. нормативи банківської ліквідності продемонстрували феноменальне зростання. Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR_{вв}) виріс з 285% до 399%., а норматив коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті (LCR_{ів}) збільшився з 262% до 417%. Більшість банків проводила політику підтримки надмірної ліквідності.

Обсяг чистих активів платоспроможних банків суттєво зріс: тільки за IV квартал 2023 року – на 11,1%, за 2023 рік – на чверть. Протягом всього періоду найбільшими темпами зростали обсяги депозитних сертифікатів НБУ, зокрема запроваджені у квітні 2023 року тримісячні сертифікати та ОВДП. Основна увага банків була націлена на відновлення та активізацію кредитування економіки, враховуючи специфіку її функціонування під час воєнного стану. За період воєнного стану кредитний портфель реального сектору економіки зменшився на 2,6 млрд. грн. або на 0,33% у порівнянні з показником на 01.03.2022. Найбільш активними учасниками ринку кредитування юридичних осіб є банки з державною часткою - питома вага їх кредитного портфелю (без

вирахування резервів в загальному обсязі кредитів юридичних осіб станом на 01.04.2024 складала 61,61%. Серед банків з державною часткою за обсягами кредитного портфеля юридичних осіб лідирують: АТ КБ «Приватбанк» (25,40% від загального обсягу КП юридичних осіб). Чистий гривневий корпоративний кредитний портфель протягом двох останніх кварталів 2023 року почав поволі відновлюватися та зростати, насамперед в українських приватних банках, завдяки збільшенню попиту та реалізації державних програм підтримки кредитування. Найшвидшими темпами зростали обсяги гривневих кредитів малим та середнім підприємствам (МСП): +6.8% кв/кв та +12.4% р/р. Нині кредити МСП становлять уже 57% у чистому гривневому кредитному портфелі бізнесу.

Обсяги чистого роздрібного гривневого кредитного портфеля третій квартал поспіль збільшуються: на 7,4% за IV квартал та на 20,3% за 2023 рік. Основними напрямками нарощування роздрібного кредитного портфеля є два сегменти: іпотечний та незабезпечений споживчий. Зростання відбувається переважно завдяки жвавому картковому кредитуванню двома банками-лідерами: АТ КБ «ПриватБанк» й АТ «УкргазБанк» Рекордно зросли обсяги чистих іпотечних кредитів: упродовж останнього кварталу на 23.2%, або на 3.5 млрд грн; за рік – майже на половину, або на 6 млрд грн. Це відбулося завдяки кредитуванню за програмою “єОселя” на 4.3 млрд. грн за квартал та на 8.9 млрд грн за рік.

Якість кредитного портфеля протягом 2023 року нормалізувалася, рівень дефолтів знижувався в усіх сегментах. Частка непрацюючих кредитів наприкінці 2023 року зменшилася до 37,4%: на 0.5 в. п. за IV квартал та на 0.8 в. п за 2023 рік через списання непрацюючих кредитів фізичним особам. Серед українських банків, які увійшли до ТОП-30 за рівнем NPL, і мали помітну частку кредитного портфеля в активах на 01.03.2024 можна відмітити: ПУМБ (34,11%), КОМІНБАНК (33,72%), АБ Південний (30,37%), РАДАБАНК (25,29%) та інші.

Динаміка сукупного регулятивного капіталу банків та сукупного прибутку банківського сектору у 2023 році мали тісний зв'язок. Основна частка прибутку банків приходилась на банки, які знаходились під контролем держави. Ця частка в 2023 році коливалась в діапазоні між 53,46% і 64,07%, а за підсумками 2023 року 63% прибутку вітчизняної банківської системи приходилось на банки, які підконтрольні державі Україна. Сукупний розмір прибутку банків після оподаткування за 2022 рік досяг 24,7 млрд. грн., а за 2023 рік виріс до рекордних 86,5 млрд. грн., що було обумовлено насамперед високими процентними ставками за Депозитними сертифікатами НБУ.

Всі показники якості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» та ефективності його кредитної діяльності перевищують середньостатистичні показники по системі банків України за цей період: у 2023 році рентабельність активів перевищувала на 2,8%, рентабельність капіталу – на 21%. Рекомендована норма віддачі капіталу становить не менше 15%, тобто рентабельність капіталу Банку за цей період була значно вище за стандарт.

Чиста процентна маржа та чистий серед протягом всього досліджуваного періоду перевищували рекомендовані значення, досягнув свого максимального значення у 2023 році відповідно 9,7% й 22,9%.

Застосування механізму «зеленого» банкінгу поступово запроваджується в українському банківському секторі, сьогодні працюють сім провідних банків, які відносяться до «зелених» банків: АТ «Укргазбанк», АТ «Ощадбанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «ПроКредитбанк», ПАТ «Укрексімбанк», ПАТ «Мегабанк», АТ АКБ «Львів».

Набувають популярності в Україні зелені інвестиційні продукти, які спрямовані на підтримку екологічних проектів та ініціатив, діють урядові програми, що реалізуються через державні банки, насамперед АТ «Укргазбанк» та АТ КБ «ПриватБанк». До таких програм належать «теплі кредити», де уряд компенсує позичальнику до 40% суми кредиту.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗЕЛЕНОГО КРЕДИТУВАННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

3.1. Прогнозування кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за економіко-математичними методами

В економічній практиці використовують моделі, які можуть одночасно демонструвати управлінські рішення та прогнозувати ключові параметри банківської діяльності, насамперед кредитної діяльності. До найбільш ефективних економіко-математичних методів і моделей, що використовуються для оцінювання й прогнозування параметрів кредитної діяльності банків, можна віднести економетричні методи, інструментарій яких дозволяє розробити механізми підвищення ефективності кредитної діяльності банку та функціонування стабільного банку через опосередковане пізнання об'єкта дослідження.

Найпоширенішим методом моделювання тенденцій часових рядів в економічному прогнозуванні є математична екстраполяція, що означає поширення закону зміни функції з області спостереження на область за межами інтервалу спостереження [32]. Функція є найпростішою математико-статистичною моделлю часової залежності об'єкта прогнозування (економічного показника).

Обчислення функції, що відображає операцію екстраполяції в загальному вигляді представимо за формулою (3.1):

$$Y_{t+1} = f(y_t) \quad (3.1)$$

де Y_{t+1} – екстраполююче значення рівня;

1 – період попередження, тобто відрізок часу від моменту, для якого є останні статистичні дані про досліджуваний об'єкт, до моменту, до якого відноситься прогноз;

y_t – рівень, прийнятий за базу екстраполяції.

У цьому дослідженні пропонується використовувати однофакторні функції прогнозування, тобто функції, де прогнозний показник залежить лише від однієї факторної характеристики. У науково-технічному та економічному прогнозуванні зазвичай використовують час як основний фактор аргументації,

Найпоширенішим методом прогнозування є екстраполяція тенденцій розвитку явища (процесу) на певний період часу в минулому.

Виявити основну тенденцію аналітичним методом – означає надати досліджуваному процесу однакового розвитку впродовж усього часу спостереження. Тому для цих методів важливо обрати оптимальну функцію детермінованого тренда \hat{y}_t (кривої зростання), яка згладжує ряд спостережень y_t (3.7):

$$y_t = \hat{y}_t + E_t, t = 1, 2, \dots, n \quad (3.2)$$

де \hat{y}_t - функція тренда (крива зростання);

E_t – невідомі випадкові похибки.

Крива зростання може описуватися будь-якою математичною функцією y_t , виходячи з теоретичних міркувань, Оцінювання цієї функціональної залежності здійснюють за вибірковими спостереженнями $\{t, y_t\}, t = 1, 2, \dots, n$, а вибір методу оцінювання залежить від виду кривої й стохастичного походження випадкових похибок E_t .

В основі вибору кривої лежить теоретичний аналіз сутності фінансового явища, зміни якого відображаються часовим рядом. Необхідно проаналізувати вихідні дані щодо динаміки основних параметрів кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» (табл. 3.1) для вибору оптимальної функції щодо екстраполяції тренда за період I кв. 2021 – I кв. 2024 р. з метою подальшого прогнозування показників кредитного портфеля банку, резервів під кредитні ризики та чистого прибутку банку на 2 кв. 2024 року.

Статистичні дані, представлені в табл. 3.1 характеризують основні параметри кредитної діяльності Банку, динаміка й тенденції зміни яких були

досить різними. Так, динаміка кредитного портфеля Банку була позитивною, демонструючи майже постійне зростання на протязі 2023 - 2024 років.

Таблиця 3.1 - Динаміка параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за період I кв. 2021 – I кв. 2024 р. [29, 30]

Квартали	Кредитний портфель, млн. грн.	Резерви під кредитні ризики, млн. грн.	Чистий прибуток, млн. грн.	Темп зміни, %		
				кредитного портфеля	резервів під кредитні ризики	чистого прибутку
I кв. 2021	60 301	176 868	2 385	х	х	
II кв. 2021	64 328	176 339	11 612	106,7	99,7	486,9
III кв. 2021	67 415	174 378	21 212	104,8	98,9	182,7
IV кв. 2021	70 193	174 391	35 050	104,1	100,01	165,2
I кв. 2022	76 344	176 564	3 715	1,1	101,2	10,6
II кв. 2022	78 018	180 847	6 284	102,2	102,4	167,8
III кв. 2022	73 909	188 504	13 828	94,7	104,2	221,8
IV кв. 2022	68084	182412	30 252	92,1	96,8	218,8
I кв. 2023	71330	183230	16 043	104,8	100,4	53,0
II кв. 2023	79860	183158	29749	112,0	99,96	185,4
III кв. 2023	93189	183370	43373	116,7	100,1	145,8
IV кв. 2023	95638.	182898	37765	102,6	99,7	87,1
I кв. 2024	98059	182926	13857	102,5	100,02	36,7
Середній темп росту, %	х	х	х	104,2	100,3	115,8

Виключенням стали III кв. - IV кв. 2022 року, в яких відбулося падіння обсягів кредитного портфеля Банку, обумовлене початком війни з РФ та посиленням економічної кризи в країні. Тому дані за цей період випадають із загальної тенденції розвитку кредитного портфеля, що підтверджується подальшим відновленням кредитування в банку. Резерви під кредитні ризики мають більш сталу тенденцію до зменшення з незначними темпами падіння. В

III кв. - IV кв. 2022 року теж відхиляються від загальної тенденції: відбувається зростання резервів через підвищення кредитних ризиків банку під час воєнних дій, але вже з III кв. - IV кв. 2023 року починається відновлення та активізація кредитування в банку, що призводить до зниження кредитних ризиків і відповідно до зниження резервів під кредитні ризики.

Для прогнозування та екстраполяції кількісних параметрів кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» розрахуємо рівняння функції тренда для поліноміальної моделі, яка може описати процеси зміни кредитного портфеля й резервів під кредитні ризики Банку \hat{y}_t залежно від значень t (рис.3.1 -3.2).

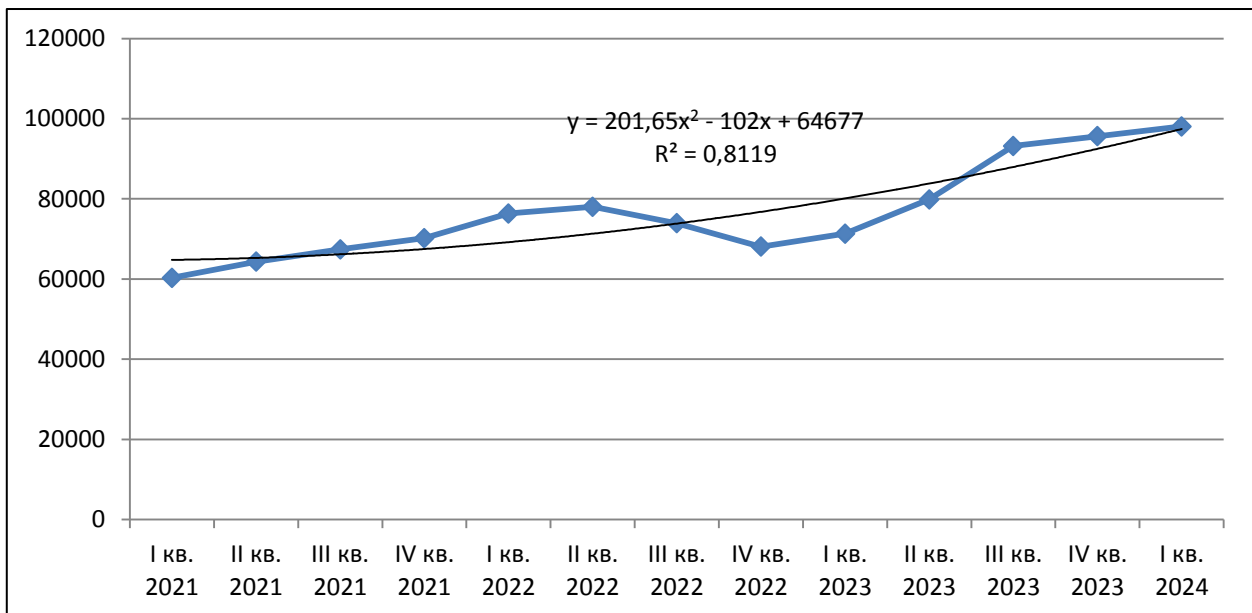

Рис. 3.1 - Аналітичне вирівнювання показників вартості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за період I кв. 2021– I кв. 2024 рр. за поліноміальним трендом другого ступеня, млн. грн.

Нижче подано графічне зображення лінії тренду та рівняння тренду з екстраполяцією часового ряду на два кроки вперед (тобто прогноз кредитного портфеля й резервів під кредитні ризики Банку на II кв. та III кв. 2024 року). Також наведено моделі тренду, що описують динаміку кількісних параметрів кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за період I кв. 2021– III кв. 2024 рр, за допомогою майстра діаграм в MS Excel (рис. 3.3 - 3.4).

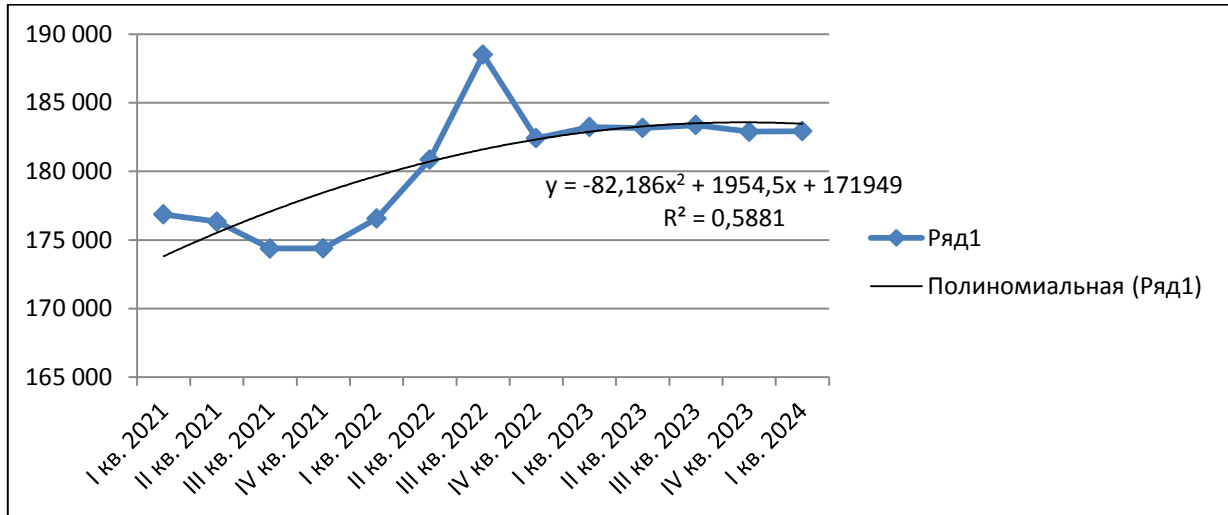

Рис. 3.2 - Аналітичне вирівнювання показників резервів під кредитні ризики АТ КБ «ПриватБанк» за період I кв. 2021– I кв. 2024 р. за поліноміальним трендом другого ступеня, млн. грн.

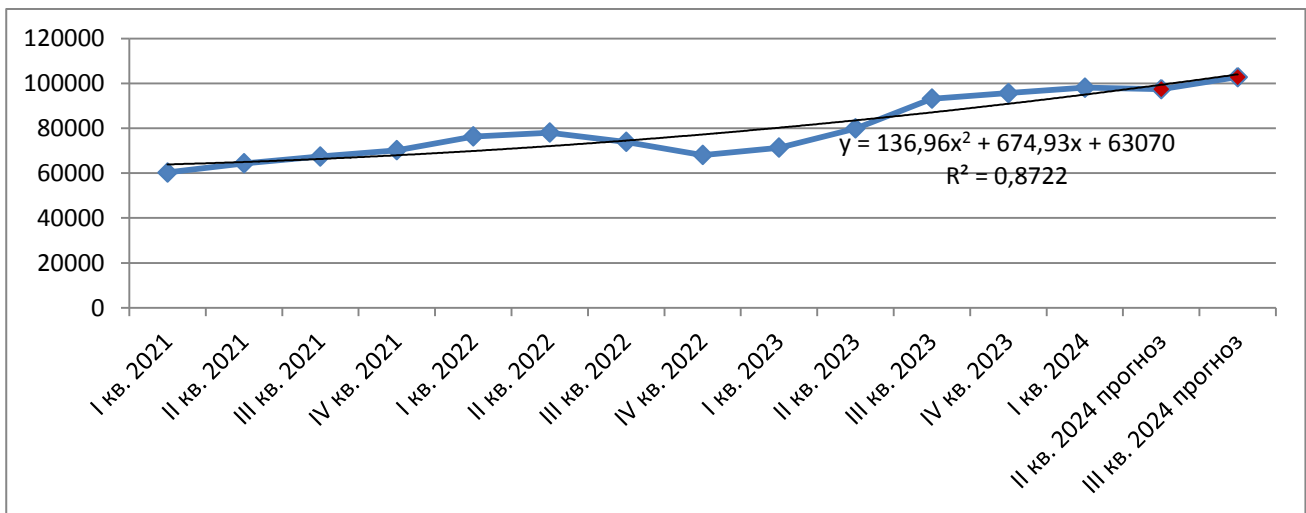

Рис. 3.3 - Кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» за прогнозом на період II кв. – III кв. 2024 р.

Проаналізувавши рис. 3.4, можна зробити висновок, що точність моделі з поліноміальним трендом, початковий коефіцієнт детермінації складає 0,81. Отже, результати цієї моделі є найбільш точними при прогнозуванні кредитного портфеля банку АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. - III кв. 2024 року та

свідчать про адекватність даної моделі часового ряду, яка відображає реальні тенденції зміни даного показника.

Розрахуємо прогнозований показник кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. 2024 року за моделлю часового тренду поліному другого ступеня:

$$КП_{II \text{ кв.} 2024} = 201,65x^2 - 102x + 64677 = 97430 \text{ млн. грн.}$$

$$КП_{III \text{ кв.} 2024} = 102772,4 \text{ млн. грн.}$$

Таким чином, показник кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. 2024 року, визначений за моделлю часового тренду поліному другого ступеня, складе 97430 млн. грн.; на III кв. 2024 року – 102772 млн. грн., що реально відображає виявлені позитивні тенденції щодо нарощування кредитного портфеля банку протягом 2023-2024 років. На рис. 3.3 можна спостерігати прогноз кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. – III кв. 2024 року.

Аналогічно розрахуємо резерви під кредитні ризики Банку, використавши для цього також модель часового тренду поліному другого ступеня:

$$Р_{II \text{ кв.} 2024} = -82,186x^2 + 1954,5x + 171949 = 183468 \text{ млн. грн.}$$

$$Р_{III \text{ кв.} 2024} = 183204 \text{ млн. грн.}$$

Показник резервів під кредитні ризики АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. 2024 року, визначений за моделлю часового тренду поліному другого ступеня, складе 183468 млн. грн.; на III кв. 2024 року – 183204 млн. грн., що також відображає виявлені тенденції щодо нарощування кредитного портфеля банку протягом 2023-2024 років. На рис. 3.4 можна спостерігати прогноз резервів під кредитні ризики АТ КБ «ПриватБанк» на II кв. 2024 року.

Для характеристики точності прогнозу кредитного портфеля банку визначимо середню відносну помилку апроксимації, що виражається у

відсотках щодо фактичних значень ознаки, і визначається за формулою виду [32]:

$$\bar{\varepsilon}^* = \frac{1}{n} \sum_{t=1}^n \frac{|y_t - \hat{y}_t^*|}{y_t} \times 100\% = 8,3\% \quad (3.3)$$

Точність прогнозу резервів під кредитні ризики Банку складає 15,9%.

Дані показники є відносним показником точності прогнозу й не відбиває розмірність досліджуваних ознак, виражається у відсотках і на практиці використовується для порівняння точності прогнозів отриманих як по різних моделях, так і по різних об'єктах. Інтерпретація оцінки точності прогнозу на основі даного показника представлена в табл. 3.2.

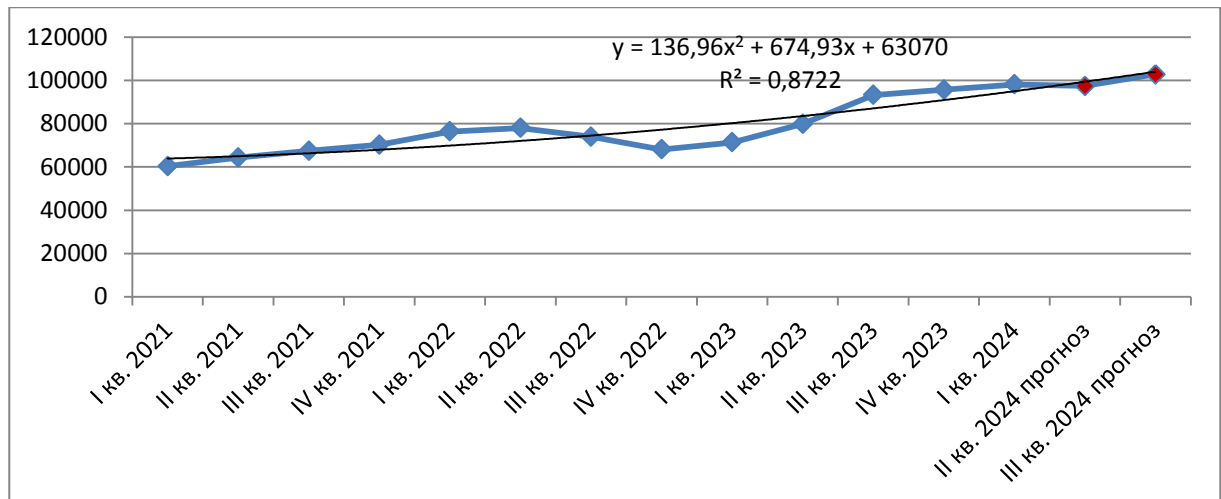

Рис. 3.4 - Показники резервів під кредитні ризики АТ КБ «ПриватБанк» за прогнозом на період II кв. – III кв. 2024 р.

Таблиця 3.2 - Інтерпретація оцінки точності прогнозу

$\bar{\varepsilon}, \%$	Інтерпретація точності
< 10	Висока
10-20	Хороша
20-50	Задовільна
>50	Не задовільна

Отже, за проведеними розрахунками визначено, що точність моделей часового тренду кредитного портфеля й резервів під кредитні ризики АТ КБ

«ПриватБанк» є відповідно високою (складає 8,3%) для кредитного портфеля та хорошою для резервів під кредитні ризики відповідно до існуючої інтерпретації оцінки точності прогнозу.

Аналізуючи динаміку основних параметрів кредитного портфеля Банку за період I кв. 2021 – I кв. 2024 р. (табл. 3.1) дійшли висновку про наявність тісного зв'язку між динамікою обсягів кредитного портфеля та чистого прибутку банку, переважна частина якого отримується саме від кредитних операцій. Кількісний вимір взаємозв'язку між показниками оцінимо, враховуючи еластичність зв'язку, яка показує здатність однієї економічної змінної (функції) реагувати на зміни, що відбулися в іншій економічній змінній (аргументі). Кількісно еластичність вимірюється показником, який називають коефіцієнтом еластичності (E), який виступає мірою реагування однієї змінної на зміни іншої (фактора), вираженою як відношення процентних змін, тобто як відношення середньої відсоткової зміни однієї величини за певний період часу до середньої відсоткової зміни іншої. Розрахунок коефіцієнта еластичності чистого прибутку за кредитним портфелем (E_{чп}) здійснюється за формулою:

$$E_{чп} = \frac{\Delta T_{чп}}{\Delta T_{кп}} \quad (3.4)$$

де $\Delta T_{чп}$ - середній темп приросту чистого прибутку;

$\Delta T_{кп}$ - середній темп приросту кредитного портфеля.

Середній темп зростання чистого прибутку за період розраховується за формулою середньої геометричної:

$$\begin{aligned} \overline{T_{чп}} &= \sqrt[n]{T_{чп1} * T_{чп2} * \dots * T_{нчп}} = 1,158 \text{ або } 115,8\% \\ \overline{T_{кп}} &= \sqrt[n]{T_{кп1} * T_{кп2} * \dots * T_{нкп}} = 1,042 \text{ або } 104,2\% \end{aligned} \quad (3.5)$$

де n – кількість показників темпів росту за період, од.

$T_{чпi}$ – темп росту чистого прибутку за квартал року, од.

Відповідно темп приросту чистого прибутку становитиме 0,158 темп приросту кредитного портфеля – 0,042. Тоді коефіцієнт еластичності чистого прибутку за кредитним портфелем (Ечп):

$$E_{чп} = \frac{0,158}{0,042} = 3,8$$

Отже, за результатами розрахунків встановлено, що чистий прибуток змінюється вищими темпами, ніж змінюється фактор кредитного портфеля банку, який на нього впливає, тобто при зміні кредитного портфеля 1% чистий прибуток зростає на 3,8% , що свідчить про високу еластичність зв'язку між досліджуваними показниками та підтверджує надзвичайно високий вплив кредитної діяльності банку на фінансові результати його діяльності.

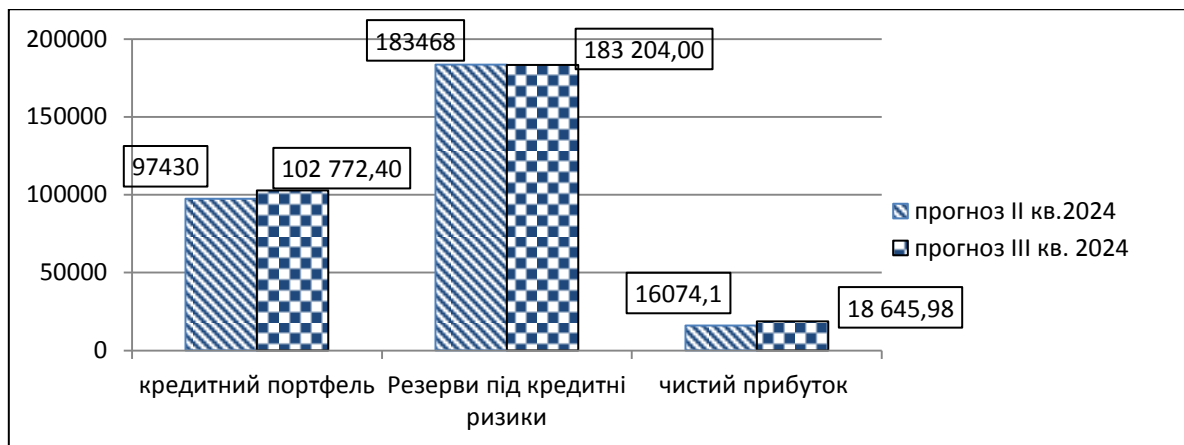

Рис. 3.5 - Основні параметри кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за прогнозом на період II кв. – III кв. 2024 р.

Враховуючи результати проведеного моделювання кредитного портфеля Банку, визначимо основні показники ефективності його кредитної діяльності за прогнозом на період II кв. – III кв. 2024 р., представлені на рис. 3.5 - 3.6., які свідчать про позитивні тенденції щодо зростання кредитної активності Банку шляхом нарощування обсягів кредитного портфеля та підвищення якості його кредитного портфеля: коефіцієнт якості кредитного портфеля у III кв. 2024 року знизиться до 64,1%, прибутковість кредитних операцій зросте до 18,1%.

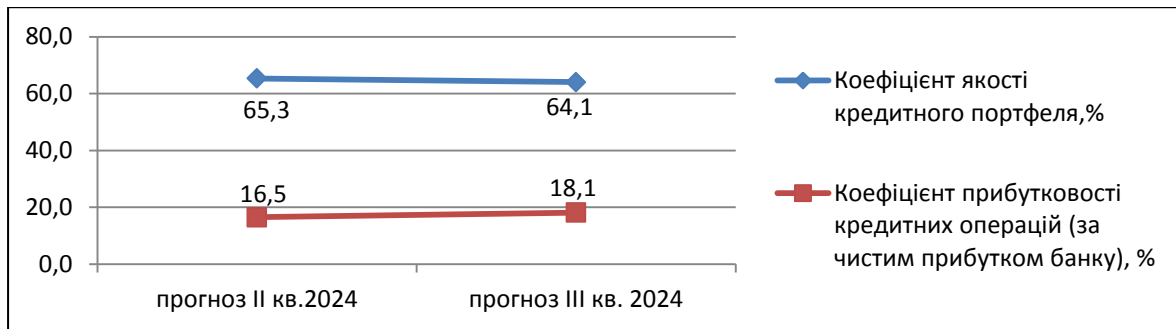

Рис. 3.6 - Основні параметри ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за прогнозом на період II кв. – III кв. 2024 р.

3.2. Обґрунтування заходів з активізації діяльності банку щодо фінансування екологічних проєктів

Як зазначалося в першому розділі даної роботи, до групи «зелених» кредитів належать: кредитування великих інфраструктурних програм із охорони навколишнього середовища; кредити на купівлю сертифікатів для викидів забруднюючих речовин тощо, а до групи «зелених» облігацій відносяться такі види облігацій, як «кліматичні», «блакитні», «лісові», «облігації на збереження природи» та інші. Отже, головною місією «зеленого» банкінгу є фінансування екологічних проєктів, а широка різноманітність інструментів механізму здійснення «зеленого» фінансування та «зеленого» банкінгу сприяє розповсюдженню «зеленої» економіки в країнах світу (табл.3.7). В Україні наразі працюють сім провідних банків, які відносяться до «зелених» банків: АТ «Укргазбанк», АТ «Ощадбанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «ПроКредитбанк», ПАТ «Укресімбанк», ПАТ «Мегабанк», АТ АКБ «Львів». На жаль АТ КБ «ПриваБанк» не відносить до цієї групи, фокусуючись в основному на формуванні роздрібного кредитного портфеля. В багатьох інших банках країни поступово збільшується частка «зелених» кредитів у кредитних портфелях, але цей процес дуже гальмується через великі ризики екопроєктів під час війни.

Таблиця 3.3 - Фінансові інструменти мобілізації капіталу для екологічних проєктів

Інструмент	Підкатегорії	Функції	Джерело
1	2	3	4
Акціонерний капітал	Звичайні акції	Ризикований капітал	інвестор
	Привілейовані акції	Пріоритетні права, можливі кумулятивні дивіденди	Ангели, венчурні капітальні фірми, інституційні інвестори
	Краудфандинг	Дозволяє продавати іменні цінні папери на початковій стадії	Інвестор
Боргові зобов'язання	«Зелені» кредити	Позика, яка погашається з відсотками. Можуть бути пільговими, «гнучкими», погашатись нижче за ринкову ставку відсотка	Приватні, державні банки
	Субординований кредит/ мезонінний кредит	Фіксована ставка, довгостроковий, незабезпечений. Займає проміжне положення між залученням банківського кредиту та прямими інвестиціями. При погашенні боргу дає право за опціоном придбати акції	Позичальники, що спеціалізуються на мезонінних кредитах
	Синдиковані кредити	Позика, що надається більш ніж двома позикодавцями. Довгострокова	Банки
	Пріоритетне зобов'язання	Позика повертається першочергово	Комерційні банки
	Позика посередника	Експортно-імпортний банк позичає фінансовому посереднику (комерційний банк), який і надає кредит на екопроект	Експортно - кредитне агентство
	Структуровані фонди	Мікрофінансування. Надання позики для фінансування недорогого енергетичного обладнання, малі проєкти з технологій відновлюваної енергетики. Проєкти, розробляються дрібними постачальниками і обслуговують громади з низьким рівнем доходу та обмеженими фінансовими можливостями	Фонди мікро-фінансування, Мікрофінансові установи
	Зелені облігації	Боргова застава, призначенням якої є фінансування «зелених» проєктів	Ринок капіталів
	Єврооблігації	Середній випуск 100 млн дол, термін 10-15 років, наявний необхідний кредитний рейтинг для суб'єктів проекту	Ринок капіталів

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4
Гарантія	Ризик обмінного курсу	Комерційний позикодавець надає позику суб'єкту проекту (компанії-імпортеру) за нижчими % ставками. Експортно - імпортерний банк забезпечує компенсацію різниці між комерційною ставкою та ставкою нижчою за ринкову	Експортно- кредитне агентство
	Політичний ризик	Обмежений захист від ризиків суверенного невиконання та форс-мажорних ризиків	Світовий Банк, публічний сектор
Інвестиційні гранти	Ризиковий капітал	Залучення коштів для формування економічно вигідних проектів, забезпечення довгострокового фінансування та зменшення загальних витрат	Фонди що надають грантову та технічну підтримку
Технічна допомога	Доповнення до фінансових інструментів	Передача коштів, майна, обладнання, об'єктів інтелектуальної власності, надання інформації, послуг, навчання, стажування	Фонди технічної допомоги
Оподаткування	Податкові кредити, податкові канікули, звільнення від мита	Податкові пільги	Уряд країни, що залучає інвестиції

Основним видом екологічних проектів, які кредитувалися вітчизняною банківською системою в довоєнні часи і донині, було кредитування «зеленої» енергетики. Але криза «зеленої» енергетики призводить до втрат для банків - частка непрацюючих кредитів галузі на початок травня 2024 року зросла до 51% порівняно із менш ніж 3% до вторгнення. Українські банки, передусім державні, активно кредитували "зелену" енергетику.

Наразі фінансові інструменти «зеленого» фінансування перебувають у процесі розвитку та диверсифікації як у світі, так і в Україні.

Війна спричинила стрімке зростання частки непрацюючих екокредитів. Слід зазначити, що проблеми «зеленої» генерації тривали роками, а війна їх поглибила. Криза на енергоринку почалась кілька років

тому. Обсяги виробництва з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) зростали, а надходжень від продажу електроенергії не було достатньо для сплати генерації за високим «зеленим» тарифом. З березня 2022 року через брак коштів Міненерго обмежило виплати за електроенергію виробникам ВДЕ. Обмеження становили від 15% до 60% «зеленого» тарифу залежно від виду генерації. Цей рівень визначався потребою для покриття операційних витрат. Вже з червня 2022 року передбачався перерахунок виробникам усіх коштів, що були отримані від продажу електроенергії та підвищили надходження виробників. Зараз же виробники в середньому отримують близько половини від «зеленого» тарифу, накопичений борг за куплену електроенергію становить 18,6 млрд. грн. на початок травня 2023 року. Приблизно 20% об'єктів сонячної енергетики та приблизно 80% об'єктів генерації з вітру зазнали руйнувань, знищено або окуповано. Через недоотримання доходів, пошкодження та втрату потужностей низка компаній не здатна обслуговувати свої борги. Банки переважно контролюють рахунки компаній, тож забезпечували першочерговість сплати боргу за наявності надходжень. Водночас рівень виплат за «зеленим» тарифом залишається низьким, а перспективи сектору непевними. Отже, втрати від реалізації кредитного ризику зростатимуть і надалі. Банки поступово визнають кредитні збитки та відображають вплив негативних подій – втрату доходів, руйнування активів та заставного майна, погіршення платоспроможності позичальників – на якість кредитного портфеля. Національний банк спонукає банки оцінювати кредитні збитки своєчасно, повною мірою відображати вплив негативних подій на якість активів і за можливості проводити виважені реструктуризації, які сприятимуть нормалізації боргового навантаження позичальників та підвищать стійкість банківського сектору.

Після проведення стрес-тестів НБУ виявилось, що банкам України потрібне збільшення капіталу більш ніж на 100 млрд грн. Рівень проблемних кредитів у банківській системі перевищив 50%. У результаті

банки змушені піднімати ставки за валютними кредитами, йти на міжбанківський ринок або залучати кошти у материнських структур.

Наразі фінансові інструменти «зеленого» фінансування перебувають у процесі розвитку та диверсифікації як у світі, так і в Україні, який в значній мірі залежить від рівня розвитку «зеленої» економіки, кількісний вимір якого визначається за індексом екологічної ефективності (GGEI - the Environmental Performance Index). Рейтинг країн за індексом GGEI за останнім дослідженням у 2018 року, в розрізі країн світу та місця в ньому України наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 - Рейтинг країн світу за індексом GGEI

Рейтинг	Країна	Індекс екологічної ефективності GGEI
1	Швейцарія	87.42
2	Франція	83.95
3	Данія	81.60
4	Мальта	80.90
5	Швеція	80.51
6	Великобританія	79.89
7	Люксембург	79.12
8	стрія	78.97
9	Ірландія	78.77
10	Фінляндія	78.64
109 (всього 180 країн)	Україна	52,87

Дослідження GGEI дозволяє зрозуміти не тільки досягнення кожної конкретної країни, а й глобальну динаміку боротьби з екологічними проблемами. Так, наприклад, в звіті за 2018 рік встановлено, що однією з головних світових проблем є якість повітря. Україна в цьому рейтингу знаходиться аж на 109 місці з 180 країн, індекс нашої екологічної ефективності дорівнює 52.87. Для порівняння, у 2016 році Україна займала 44 місце. Це дослідження підтверджує необхідність системного запровадження екологічних проектів та пошуку нових джерел їхнього фінансування, насамперед через банківську систему при безпосередній участі регуляторів фінансового ринку.

НБУ і наглядові органи виконують важливу роль в процесі розвитку «зеленого» банкінгу, стимулюючи «озеленення» економіки. Фінансові регулятори утворюють керівні принципи, які стосуються:

- «зелених» фінансових інструментів;
- формування системи критеріїв оцінки та управління екологічними і соціальними ризиками;
- сприяння організації фінансової інфраструктури та покращення обізнаності учасників ринку.

Для запровадження дієвого механізму «зеленого» банкінгу фінансовим установам необхідно чітко дотримуватися принципів відповідального банкінгу, враховуючи особливості «зеленого» кредиту та основні вимоги до його позичальників.

З урахуванням світового досвіду до основних принципів відповідального банкінгу доцільно віднести такі принципи:

- визначати та здійснювати оцінку «зеленого» кредитного портфеля банку з пропозиції створення найбільш значних позитивних та негативних екологічних, соціальних та економічних наслідки відповідно до положень Паризької угоди та інших відповідних національних, регіональних чи міжнародних документів;
- здійснювати керування та зменшення ризиків банку, використовуючи перспективну оцінку ризиків та можливостей, пов'язаних зі сталістю, на транзакційному, портфельному та стратегічному рівнях;
- розробляти стратегії та визначати заходи для реалізації напрямів діяльності, пов'язаних з секторами зеленого фінансування, пропонувати фінансові інструменти для підтримки клієнтів, застосовуючи нові технології, бізнес–моделі та практики щодо заохочення та підтримки вибору сталої поведінки та споживання серед своїх клієнтів;
- визначати ключові зовнішні зацікавлені сторони, такі як регулятори, інвестори, розробники політики та інститути громадянського суспільства, приділяючи особливу увагу зацікавленим особам, які прямо чи опосередковано

впливають на ділову практику банку та рішення щодо зеленого кредитування та інвестицій;

- створити ефективні політики, системи управління та контролю, з метою забезпечення інтеграції цілей та завдань сталого розвитку в усі процеси прийняття рішень у банку;

- спрямувати роботу банку на досягнення цілей сталості та відповідальне банківське керівництво;

- завжди бути прозорою та підзвітною у своїй публічній документації банківською установою щодо позитивних та негативних впливів, надаючи інформацію щодо застосування Принципів відповідальної банківської діяльності.

Таблиця 3.5 – Перспективні для кредитування в Україні сектори зеленого фінансування

Екологічно орієнтовані інфраструктурні проекти	Характеристика
«Зелена» енергетика	відновлювальна енергетика, накопичення енергії, біомаса; низьковуглецеве виробництво, енергоефективність, розумні мережі
Вода	збір, очистка, зберігання, очищення стічних вод, доступ до води
ЖКГ та комунальні об'єкти	низьковуглецева стратегія, енергоефективна модернізація; енергосервісні контракти; стійкі матеріали, зелені будівлі
АПК та тваринництво	управління земельними ресурсами, низьковуглецеві та адаптаційні стратегії, біопаливо, біогаз, утилізація відходів, системи зрошування
Транспорт	енергоефективні компоненти, паливо та логістика, електромобілі
Повітря та екологія	вуглецеві кредити, торгівля та компенсації
Промисловість, підприємства	енергоефективна модернізація, мінімізація шкідливих викидів, зелена хімія, ресурсо- та енергоефективні ланцюжки поставок, створення циркулярної економіки
Відходи та переробка	повторне використання та послуги з переробки відходів, циркуляторна економіка

Особливості та основні вимоги до позичальника «зеленого» кредиту можуть варіюватися залежно від конкретного банку та програми фінансування. Проте є кілька загальних аспектів, які можуть бути спільними для більшості «зелених» кредитів. Розглянемо основні з них.

1. Цільове використання коштів: зелені кредити призначені для фінансування інвестиційних проектів, що мають позитивний вплив на навколишнє середовище. Це можуть бути проекти з енергоефективності, відновлюваної енергії, управління відходами, водо збереження тощо, найбільш перспективними з них є екологічно орієнтовані інфраструктурні проекти, наведені в табл. 3.5.

Таблиця 3.6 – Характеристика основних банківських екопродуктів для приватних клієнтів у вітчизняних банках

Банківський екопродукт	Характеристика
Green Car	бланковий кредит на придбання легкових автомобілів, що будуть використовуватися в особистих та сімейних цілях та які використовують як гібридний спосіб підключення двигунів до приводу автомобіля, так і приводяться в рух електродвигуном/електродвигунами.
«Еко-оселя»	кредит на придбання енергоефективного обладнання та/ або матеріалів, що не передбачає відшкодування частини суми кредиту від Держенергоефективності;
Кредит на придбання зарядних станцій та відповідного додаткового обладнання і матеріалів до них для зарядки автомобілів,	які використовують як гібридний спосіб підключення двигунів до приводу автомобіля, так і приводяться в рух електродвигунами.
«Авто в кредит ECO Car»	кредит на придбання легкових автомобілів, які будуть використовуватися в особистих та сімейних цілях та які приводяться в рух електродвигуном;
«Тепла оселя»	– кредит на придбання енергоефективного обладнання та/ або матеріалів, що не передбачає відшкодування частини суми кредиту від Держенергоефективності.

2. Екологічні критерії: Проекти, що фінансуються, повинні відповідати певним екологічним стандартам і критеріям. Це може включати відповідність

міжнародним екологічним стандартам, таким як LEED, ISO 14001 (навколишнє середовище), або місцевим екологічним нормативам. З цією метою банки можуть використовувати сучасні фінансові екопродукти (табл. 3.6). Типові стандартизовані критерії, яким мають відповідати екологічні кредитні проекти, що формують кредитний еко-портфель банку, згідно зі загальносвітовою практикою наведено на рис. 3.7.

Рис. 3.7 - Типові стандартизовані критерії, яким мають відповідати екологічні кредитні проекти, що формують кредитний еко-портфель банку

3. Довгостроковість. Зелені кредити часто мають тривалий термін погашення, що дозволяє проектам реалізувати екологічні та економічні вигоди протягом часу. Наразі банки в Україні можуть пропонувати «зелені» кредити за базовою відсотковою ставкою, не враховуючи банківських комісій. У разі укладення угоди про кредит позичальник може отримати строк кредиту в основному на 5-10 років за умови внесення авансу у розмірі 30-50% від суми кредиту.

Охарактеризуємо основні вимоги, які на наш погляд, необхідно пред'явити до позичальників «зеленого» кредиту:

1. Фінансова стабільність: позичальник повинен мати стабільне фінансове становище та достатню кредитну історію для забезпечення виконання зобов'язань за кредитом.

2. Детальний бізнес-план: позичальник повинен надати детальний бізнес-план, що описує проект, його цілі, етапи реалізації, фінансові прогнози та екологічні переваги.

3. Екологічна й економічна оцінка проекту: проект повинен пройти екологічну оцінку, що підтвердить його відповідність екологічним стандартам та критеріям банку. Необхідна розробка чітких стандартів для відбору екологічно корисних та економічно ефективних проектів. Незалежна оцінка та верифікація проектів допоможе підтримувати об'єктивність та високі стандарти.

При впровадженні портфельного управління банк вирішує питання щодо вибору та послідовності застосування методів для відбору «зелених» проектів у портфель із застосуванням різних інструментів, таких як математичні моделі ранжування проектів, метод аналізу ієрархій, метод реальних опціонів та інші економіко-математичні методи.

На практиці вибір методів відбору екологічних проектів може залежати від конкретних потреб та особливостей банку. Важливо враховувати всі аспекти кожного методу та адаптувати їх до конкретної ситуації для досягнення оптимальних результатів управління портфелем «зелених» проектів.

4. Досвід та компетенція: позичальник або залучена команда повинні мати достатній досвід та компетенцію в реалізації подібних еко-проектів.

Для підвищення праці кредитних менеджерів пропонується застосування стандартизованих критеріїв відповідності кредитних інвестицій:

- всі проекти, пов'язані з енергоефективністю, екологічністю та відновлювальною енергетикою повинні розглядатися Банком як пріоритетні – у першочерговому порядку;

- використання спеціальних відсоткових ставок за еко-кредитами та за еко-депозитами;

- фінансування інвестиційних еко-проектів з тривалими термінами окупності;

- проста й швидка (у порівнянні з конкурентами) процедура оформлення кредиту.

5. Застава або гарантії: як і в інших кредитах, банк може вимагати заставу або інші форми гарантій для зменшення ризиків.

6. Моніторинг та звітність: позичальник повинен бути готовим надавати регулярні звіти про хід реалізації проекту, фінансові показники та досягнуті екологічні результати. Для ефективного контролю за виконанням кредитної угоди доцільно впровадити систему класифікації «зелених» кредитів, залежно від рейтингу позичальника, його кредитної історії, рівня доходу та інших факторів. Рейтинг має формуватися на основі різних критеріїв та поділяти позичальників на дві категорії: відповідають встановленим банком стандартним вимогам та не відповідають стандартним вимогам. Це може сприяти здешевленню «зеленого» кредиту в залежності від рейтингу позичальника та залученню нових клієнтів для отримання зеленого кредиту.

Отже, «зелене» фінансування може відбуватися через механізм застосування багато чисельних фінансових інструментів, найефективнішими серед яких є «зелене» кредитування, «зелені» облігації, «зелені» кредитні лінії МББ. «Зелені» кредити є одним з важливим банківських інструментів для підтримки екологічно сталих проектів та переходу до зеленої економіки,

сприяючи зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та розвитку екологічно чистих технологій.

Висновки до розділу 3

За результатами дослідження кредитної діяльності по системі банків України було здійснено прогнозування параметрів кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» та визначено систему заходів з активізації діяльності банку щодо фінансування екологічних проектів.

Для обґрунтування прогнозованих показників кредитного портфеля Банку на два періоди часу використано економіко-статистичний метод математичної екстраполяції, як найпоширеніший метод моделювання тенденцій часових рядів. За розрахунками рівняння функції тренда для поліноміальної моделі другого ступеня визначено основні параметри кредитного портфеля Банку за прогнозом на II кв. – III кв. 2024 року: кредитний портфель на II кв. складе 97430 млн. грн.; на III кв. 2024 року – 102772 млн. грн.; резерви під кредитні ризики Банку відповідно на II кв. 183468 млн. грн.; на III кв. 2024 року – 183204 млн. грн. Для характеристики точності прогнозу визначено середню відносну помилку апроксимації, яка є високою (складає 8,3%) для кредитного портфеля та хорошою для резервів під кредитні ризики Банку (15,9%) відповідно до існуючої інтерпретації оцінки точності прогнозу.

Для кількісного виміру взаємозв'язку між кредитним портфелем та чистим прибутком банку розраховано коефіцієнт еластичності чистого прибутку за кредитним портфелем, який показав, що при зміні кредитного портфеля 1% чистий прибуток зростає на 3,8%, що свідчить про високу еластичність зв'язку між досліджуваними показниками та підтверджує надзвичайно високий вплив кредитної діяльності банку на фінансові результати його діяльності. Це підтверджено покращенням прогнозованих показників якості кредитного портфеля: коефіцієнт якості кредитного портфеля у III кв.

2024 року знизиться до 64,1%, прибутковість кредитних операцій зросте до 18,1%.

Таким чином, фінансові показники за прогнозом на II кв. – III кв. 2024 року адекватно відображають виявлені позитивні тенденції щодо активізації кредитної діяльності Банку та підвищення її ефективності протягом 2023-2024 років.

Основною складовою «зелених» фінансів виступає механізм «зеленого» банкінгу. Запропоновані фінансові інструменти механізму «зеленого» банкінгу потрібно послідовно та системно впроваджувати на українській банківській ринку за активної участі держави, НБУ та наглядових органів, вдосконалюючи нормативно-законодавчі акти стосовно інструментів пільгового «зеленого» кредитування, недосконалість яких стримує швидкий та ефективний розвиток «зеленого» фінансування. Державні стимули, такі як податкові пільги та пільгові процентні ставки, можуть зробити зелені банківські фінансові інструменти більш привабливими.

Для функціонування дієвого механізму «зеленого» банкінгу фінансовим установам запропоновано дотримуватися принципів відповідального банкінгу. Позначено особливості «зеленого» кредиту та основні вимоги до його позичальників: цільове використання коштів, запровадження екологічних критеріїв, довгостроковість. Визначено перспективні для кредитування в Україні сектори зеленого фінансування, надано характеристику сучасних банківських еко-продуктів та запропоновано типові стандартизовані критерії, яким мають відповідати екологічні кредитні проекти, що формують кредитний еко-портфель банку, та стандартизовані критерії відповідності кредитних інвестицій, розроблених згідно зі загальносвітовою практикою.

Отже, зелений банкінг є важливим інструментом на шляху до сталого розвитку України, а ПриватБанк, Монобанк, Sense Bank, Райффайзен Банк Аваль, Ощадбанк та інші фінансові установи мають усі передумови для впровадження зелених ініціатив, які допоможуть Україні досягти своїх екологічних цілей у повоєнному відновленні економіки.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження стану й перспектив відновлення та активізації кредитування в банківській системі України та АТ КБ «ПриватБанк» в контексті розвитку «зеленого банкінгу встановлено таке.

Під «зеленими» фінансами слід розуміти «екологічно відповідальні інвестиції», що потребують підтримки через державне фінансування й активного управління ризиками екологічного сектору у всій. Ключовим інструментом фінансовій системі «зеленого» фінансування стає «зелений» банкінг, який є специфічною, екологічно спрямованою сферою в банківському бізнесі.

Українські банки за досліджуваний період 2020 - 2023 роки були добре забезпечені власним та регулятивним капіталом. В цілому по системі банків рівень адекватності регулятивного капіталу (Н2) виріс з 18,01% до 19,98%, а рівень адекватності основного капіталу (Н3) збільшився з 11,99% до 12,05%, що відбувалося під тиском збільшення оподаткування прибутку банків з одночасним зростанням депозитів.

За період з 01.01.2022 по 01.03.2024 р. нормативи банківської ліквідності продемонстрували феноменальне зростання. Більшість банків проводила політику підтримки надмірної ліквідності.

Обсяг чистих активів платоспроможних банків суттєво зріс: тільки за IV квартал 2023 року – на 11,1%, за 2023 рік – на чверть. Протягом всього періоду найбільше зростали обсяги депозитних сертифікатів НБУ, зокрема запроваджених у квітні 2023 року тримісячних сертифікатів, та ОВДП.

Основна увага банків була націлена на відновлення та активізацію кредитування економіки, враховуючи специфіку її функціонування під час воєнного стану. За період воєнного стану кредитний портфель реального сектору економіки зменшився на 2,6 млрд. грн. (-0,33% у порівнянні з обсягом на 01.03.2022) та станом на початок квітня 2024 року склав 787,549 млрд. грн. Найбільш активними учасниками ринку кредитування юридичних осіб є банки

з державною часткою - питома вага їх кредитного портфелю (без вирахування резервів в загальному обсязі кредитів юридичних осіб станом на 01.04.2024 складала 61,61%. Серед банків з державною часткою за обсягами кредитного портфеля юридичних осіб лідирують: АТ КБ «Приватбанк» (25,40% від загального обсягу КП юридичних осіб). Чистий гривневий корпоративний кредитний портфель протягом двох останніх кварталів 2023 року почав поволі відновлюватися та зростати, насамперед в українських приватних банках, завдяки збільшенню попиту та реалізації державних програм підтримки кредитування. Найшвидшими темпами зростали обсяги гривневих кредитів малим та середнім підприємствам (12,4% за рік). Нині кредити МСП становлять уже 57% у чистому гривневому кредитному портфелі бізнесу.

Обсяги чистого роздрібного гривневого кредитного портфеля третій квартал поспіль збільшуються: на 7,4% за IV квартал та на 20,3% за 2023 рік. Основними напрямками нарощування роздрібного кредитного портфеля є два сегменти: іпотечний та незабезпечений споживчий. Зростання відбувається переважно завдяки жвавому карткову кредитуванню двома банками-лідерами: АТ КБ «ПриватБанк» й АТ «УкргазБанк». Рекордно зросли обсяги чистих іпотечних кредитів: упродовж останнього кварталу на 23.2%, або на 3.5 млрд грн; за рік – майже на половину, або на 6 млрд грн. Це відбулося завдяки кредитуванню за програмою “єОселя” на 4.3 млрд. грн за квартал та на 8,9 млрд. грн за рік.

Якість кредитного портфеля протягом 2023 року нормалізувалася, рівень дефолтів знижувався в усіх сегментах. Частка непрацюючих кредитів наприкінці 2023 року зменшилася до 37,4%: на 0.5 в. п. за IV квартал та на 0.8 в. п за 2023 рік через списання непрацюючих кредитів фізичним особам. Серед українських банків, які увійшли до ТОП-30 за рівнем NPL, і мали помітну частку кредитного портфеля в активах на 01.03.2024 можна відмітити: ПУМБ (34,11%), КОМІНБАНК (33,72%), АБ Південний (30,37%), РАДАБАНК (25,29%) та інші.

Всі показники якості кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» та ефективності його кредитної діяльності перевищують середньостатистичні показники по системі банків України за цей період: у 2023 році рентабельність активів перевищувала на 2,8%, рентабельність капіталу – на 21%. Рекомендована норма віддачі капіталу становить не менше 15%, тобто рентабельність капіталу Банку за цей період була значно вище за стандарт.

Чиста процентна маржа та чистий серед протягом всього досліджуваного періоду перевищували рекомендовані значення, досягнув свого максимального значення у 2023 році відповідно 9,7% й 22,9%.

На фінансовому ринку України зелене кредитування включає фінансування проектів альтернативної енергетики, енергоефективності та ресурсозбереження. Застосування механізму «зеленого» банкінгу поступово запроваджується в українському банківському секторі, сьогодні працюють сім провідних банків, які відносяться до «зелених» банків: АТ «Укргазбанк», АТ «Ощадбанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «ПроКредитбанк», ПАТ «Укресімбанк», ПАТ «Мегабанк», АТ АКБ «Львів».

Набувають популярності в Україні зелені інвестиційні продукти, які спрямовані на підтримку екологічних проектів та ініціатив, діють урядові програми, що реалізуються через державні банки, насамперед АТ «Укргазбанк» та АТ КБ «ПриватБанк». До таких програм належать «теплі кредити», де уряд компенсує позичальнику до 40% суми кредиту.

Для обґрунтування прогнозованих показників кредитного портфеля Банку на два періоди часу використано економіко-статистичний метод математичної екстраполяції, як найпоширеніший метод моделювання тенденцій часових рядів. За розрахунками рівняння функції тренда для поліноміальної моделі другого ступеня визначено основні параметри кредитного портфеля Банку за прогнозом на II кв. – III кв. 2024 року: кредитний портфель на II кв. складе 97430 млн. грн.; на III кв. 2024 року – 102772 млн. грн.; резерви під кредитні ризики Банку відповідно на II кв. 183468 млн. грн.; на III кв. 2024 року – 183204 млн. грн. Для характеристики точності прогнозу визначено середню відносну

помилку апроксимації, яка є високою (складає 8,3%) для кредитного портфеля та хорошою для резервів під кредитні ризики Банку (15,9%) відповідно до існуючої інтерпретації оцінки точності прогнозу.

Для кількісного виміру взаємозв'язку між кредитним портфелем та чистим прибутком банку розраховано коефіцієнт еластичності чистого прибутку за кредитним портфелем, який показав, що при зміні кредитного портфеля 1% чистий прибуток зростає на 3,8%, що свідчить про високу еластичність зв'язку між досліджуваними показниками та підтверджує надзвичайно високий вплив кредитної діяльності банку на фінансові результати його діяльності. Це підтверджено покращенням прогнозованих показників якості кредитного портфеля: коефіцієнт якості кредитного портфеля у III кв. 2024 року знизиться до 64,1%, прибутковість кредитних операцій зросте до 18,1%.

Отже, фінансові показники за прогнозом реально відображають виявлені позитивні тенденції щодо активізації кредитної діяльності Банку та підвищення її ефективності протягом 2023-2024 років.

Для функціонування дієвого механізму «зеленого» банкінгу фінансовим установам запропоновано дотримуватися принципів відповідального банкінгу, Позначено особливості «зеленого» кредиту та основні вимоги до його позичальників, такі як цільове використання коштів, запровадження екологічних критеріїв, довгостроковості. Визначено перспективні для кредитування в Україні сектори зеленого фінансування, надано характеристику сучасних банківських еко-продуктів та запропоновано типові стандартизовані критерії, яким мають відповідати екологічні кредитні проекти, що формують кредитний еко-портфель банку, та стандартизовані критерії відповідності кредитних інвестицій, розроблених згідно зі загальносвітовою практикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. – Resolution adopted by the UN General Assembly on 25.09.2015: <https://sdgs.un.org/2030agenda> Paris Agreement on Climate Change. [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>
2. UNDP. Ukraine. [Електронний ресурс] - Режим доступу <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>.
3. Гриценко Л.Л. Особливості впровадження «зелених» фінансів в Україні. Збірник тез «Проблеми та перспективи розвитку фінансово–кредитної системи»: матеріали Міжнародної науково–практичної конференції (м. Суми, 22–24 листопада 2021 року) / О.І.Тверезовська, М.А. Панаїт. – Суми: СумДУ. - 2021.- С. 176–179.
4. Тенденції екологізації фінансової системи, можливості для країн, що розвиваються / Гацька Л. П. / [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?
5. The equator principles July 2020 // A financial industry benchmark for determining, assessing and managing environmental and social risk in projects. URL: <https://equator-principles.com/wp-content/uploads/2020/01/The-Equator-Principles-July-2020.Pdf>.
6. Податковий кодекс України № 2755-VI від 01.04.2024. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
7. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/Proekt/LEDS_ua_last.pdf.
8. Топ-5 інструментів залучення «зелених» інвестицій. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100005817-top-5-instrumentiv-zaluchennya-zelenikh-investitsiy> (дата звернення 15.04.2024).

9. Green Investment Banks: Innovative Public Financial Institutions Scaling up Private, Lowcarbon Investment. – OECD, January 2017. URL: http://www.keepeek.com/DigitalAssetManagement/oecd/financeandinvestment/green-investment-banks_9789264245129-en#.WIOS4IWnGCg.

10. Мороз В.В., Шепетько Р.І. Інституційне середовище неоіндустріалізації економіки України в світлі глобальних комплексних індексів // «Економічний часопис XXI».- 2015.- № 7–8 (2) С. 12–14.

11. Нестеренко А. С. Фінансова система України: правова характеристика та законодавче регулювання, Одеса.- 2014.- 40 с.

12. Ткаченко О., Фоменко Ю. Кредитна політика банків України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. № 2. С. 158–165.

13. Внукова Н. та ін. Розвиток системи управління ризиками ринків фінансових послуг: монографія. Харків: Ексклюзив, 2014. 190 с.

14. Волкова В. Модель оцінювання ризику кредитного портфеля банку. Економіка і регіон. 2015. № 1. С. 11–17.

15. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: схвалено Постановою Правління НБУ від 30 червня 2016 року № 351 (із змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.

16. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: схвалено Постановою Правління НБУ від 2 серпня 2004 року № 361 (із змінами). URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=45294.

17. Sa Xu International comparison of green credit and its enlightenment to China //Green Finance. – 2020. – Vol. 2. – Issue 1. – Pp. 75-99. – DOI: 10.3934/GF.2020005.

18. . Green Bond Impact Report Financial Year 2021 / International Finance Corporatio. – URL: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/home

19. Звіт про фінансову стабільність (червень 2023 року), / Національний банк України, Київ. 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023–H1.pdf?v=4

20. Рига. В.В. Банківське «зелене фінансування» як інструмент повоєнного відновлення. *Ринок фінансових інновацій та безробіття ЄС: тенденції, виклики та перспективи*. - Дніпро : НТУ «ДП», 2024. С. 33 -35. URL : https://eaf.nmu.org.ua/ua/naukova_diyalnist/publikas_stud.php. (Дата звернення 14.05.2024р).

21. Рейтинг мінфіну [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/>

22. Фінансовий сектор. Індикатори фін. стійкості [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sdds#fs2>

23. Рейтинг банків України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mind.ua/banks/rating>

24. Рейтинг надійних банків України 2024. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://forinsurer.com/rating-banks>

25. Дашборд із даними про загрози довкіллю. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/> (дата звернення 24.05.2024)

26. Кредитування бізнесу під час війни: виклики та можливості. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://aub.org.ua/index.php/104/ekspertna-dumka/14550-kredytuvannia-ukrainskykh-pidpryiemtsiv-pid-chas-viiny-vyklyky-ta-mozhlyvosti>

27. Рекомендації (принципи) Ради з фінансової стабільності щодо роботи банків державного сектору з непрацюючими кредитами (NPLs) / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=85642621>.

28. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123698

29. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://privatbank.ua/>
30. Фінансові результати Приватбанку. [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://minfin.com.ua/ua/company/privatbank/rating/>
31. Політика Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>.
32. Зелені інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст [Електронний ресурс] / Офіційний сайт центру Разумкова. – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf.
33. Охрименко І., Білошапка В. Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України: реалії та перспективи на тлі війни. Наукові інновації та передові технології (Серія «Економіка»). 2022. № 6(8). с. 405–423. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-405-423](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-405-423)
34. Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Крухмаль О.В., Коваленко В.В.// Монографія. Суми: УАБС НБУ, 2007. - 198с.
35. Терещенко О. Оцінка кредитних ризиків: відповідність новацій НБУ міжнародній практиці // Вісник Національного банку України. – 2018. – № 9.– С. 4-8.
36. Волошин І. Ціноутворення кредитів на основі підходу «грошовий потік під ризиком»: комплексний погляд на кредитний ризик і ризик ліквідності // Вісник Національного банку України. – 2019. – № 6. – С. 26-29.
37. Марачевська, Анастасія Формування ціни кредиту з урахуванням рейтингу позичальника / А. Марачевська // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету : Науково-практич. журнал. - 2021/2. - № 4. - С. 105-111

38. Чушко Д.В. Передумови формування екологічно орієнтованої інноваційної інфраструктури України. 2021. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/11539/1/Chushko.pdf>
39. Руська Р. В. Застосування математичних методів в банківській діяльності: Методичні рекомендації. Тернопіль: Тайп, 2014.-140 с
40. Татарин Н., Чорний Р. Фінансова система України під час війни. Галицький економічний вісник. 2022. Том 78-79. № 5-6. С. 75-83. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.075
41. Карлін М. Проблеми й перспективи використання «зелених» фінансів територіальними громадами: світовий досвід та Україна. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.- 2018.- № 1. С. 148-157
42. Сущенко О. Зелена економіка та зелені фінанси в Україні. Портал Українки.- 2018.- № 1. С. 148–157.
43. Коваленко В. Роль банків в економічному зростанні в умовах глобалізації фінансового простору Сучасні детермінанти фіскальної політики : локальний та міжнародний вимір : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. [Тернопіль, 8-9 верес. 2021 р.] / редкол. : О. М. Десятнюк, А. Я. Кізима, О. І. Тулай [та ін.]. – Тернопіль : ЗУНУ, 2021. – С. 181-183.
44. Кучер Л.Ю., Кучер А.В., Тріпілець О.В. Зелений банкінг у системі екологічного менеджменту й ефективного фінансування екопроектів. Вісник ХНАУ. Сер. «Економічні науки». 2020. № 2. С. 309–324. <https://doi.org/10.31359/2312-3427-2020-2-309>.
45. Хмарська, І. А., Кучерява, К. Я., Клімова, І. О. (2022) Особливості післявоєнного відновлення економіки України. Економіка та суспільство 42. С.DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>.